

Länsstyrelsen
Norrbotten

YTTRANDE

1 (36)

Datum
2021-07-02

Diarienummer
551-11512-19
25 21 116

UMEÅ TINGSRÄTT
Domare 2:5

INKOM: 2021-07-02
MÅLNR: M 2090-19
AKTBIL: 325

Umeå tingsrätt
Mark- och miljödomstolen
Domare 2:5
Box 138
901 04 UMEÅ

Angående Kaunis Iron AB:s ansökan om tillstånd enligt miljöbalken till fortsatt och utökad gruvverksamhet vid Tapuli, Palotieva och Sahavaara gruvor med tillhörande verksamhet vid Kaunisvaara anrikningsverk i Pajala kommun

Mål nr M 2090-19

Mark- och miljödomstolen har genom kungörelse den 11 maj 2021 (aktbilaga 219) berett länsstyrelsen möjlighet att yttra sig över Kaunis Iron AB:s, nedan kallat bolaget, ingivna kompletterade och enligt domstolens underrättelse den 11 maj 2011 (aktbilaga 220) uppdaterade ansökningshandlingar i ovan rubricerat mål.

Bolaget har genom de nu aktuella kompletteringarna bemött och kommenterat vad bland andra länsstyrelsen tidigare har anfört i målet i fråga om myndighetens syn på behovet av kompletteringar av ansökningshandlingarna.

Länsstyrelsen vill med anledning av detta anföra följande.

INSTÄLLNING

Länsstyrelsen bestrider att sökt tillstånd beviljas enligt vad som följer av bolagets yrkanden.

Länsstyrelsen yrkar att bolagets ansökan i första hand ska avvisas och i andra hand ska avslås.

Länsstyrelsen grundar sitt avvisningsyrkande på att föreliggande miljökonsekvensbeskrivning med därtill hörande bilagor, underbilagor och följd hänvisningar i flera avseenden/sakområden inte är tillräcklig för att möjliggöra en bedömning av den sökta verksamhetens påverkan och effekter i alla relevanta avseenden. Länsstyrelsen anser att bolaget i flera för prövningen centrala frågor inte har redovisat i tillräcklig utsträckning vad det grundar sina bedömningar och slutsatser på, samt riktigheten av dessa i fråga om den sökta verksamhetens påverkan och effekter på människors hälsa, miljön och säkerhet.

Datum
2021-07-02

Diarienummer
551-11512-19
25 21 116

Det är nu även oklart vilken påverkan den sökta verksamheten kommer att medföra ur ett klimatperspektiv. Detta eftersom de sammantagna utsläppen av växthusgaser från den sökta verksamhetens samtliga transporter och indirekt genom torrläggningen av de våtmarker som verksamheten kommer ge upphov till nu inte är tillräckligt redovisade.

Vad bolaget har redovisat genom de uppdaterade ansökningshandlingarna föranleder inte länsstyrelsen att ändra uppfattning i fråga om att det alljämt föreligger grundläggande brister i fråga om den sökta verksamhetens påverkan och effekter i olika avseenden. Detta gäller bland annat frågan om påverkan på och effekter av utsläpp till berörda vattenförekomster och Natura 2000-området, både under verksamhetens drift samt efter stängning och avslut, planerat och/eller oplanerat. Länsstyrelsen bedömer att unionsrättens krav på fullständighet, exakthet och slutlighet nu inte är uppfyllt.

En tillräcklig och därigenom godkänd miljökonsekvensbeskrivning är en processuell förutsättning. Om en miljökonsekvensbeskrivning efter att den kompletterats eller på annat sätt avhjälpats utan att ändå anses vara godtagbar, kan den inte prövas. Då ska ansökan avvisas.

För det fall att mark- och miljödomstolen ändå skulle anse att föreliggande miljökonsekvensbeskrivning med därtill hörande bilagor, underbilagor och följd hänvisningar skulle anses vara tillräcklig för att i alla relevanta avseenden möjliggöra en bedömning av bolagets ansökan, yrkanden och därigenom kunna godkänna miljökonsekvensbeskrivningen, grundar länsstyrelsen sitt avslagsyrkande på de uppgifter som länsstyrelsen nu trots allt anser sig kunna bedöma.

På föreliggande underlag och i avsaknad av tillräckliga skyddsåtgärder, försiktighetsmått och villkor innehållande begränsningsvärden avseende utsläpp till vatten, anser länsstyrelsen att bolaget inte har visat att den sökta verksamheten lever upp till tillåtlighetsrekvisnitet avseende miljö kvalitetsnorm för vatten enligt vad som framgår av 5 kap. 4 § miljöbalken (icke-försämringskravet). Detta gäller både yt- och grundvattenförekomster under verksamhetens drift samt efter stängning och avslut, planerat och/eller oplanerat. Länsstyrelsen anser inte heller att bolaget har visat, eller att det på annat sätt kan anses säkerställt att den sökta verksamheten inte kan skada den livsmiljö eller de livsmiljöer och arter i Natura 2000-området som avses skyddas och som kan försvåra bevarandet enligt vad som framgår av 7 kap. 28 b § miljöbalken.

Länsstyrelsen grundar avslagsyrkandet även på att den sökta verksamheten både direkt och indirekt inte bara kommer att påverka de större starkt yt- och grundvattenberoende våtmarkskomplex (Aapamyror och rikkärr) med höga till mycket höga naturvärden som finns i området, varav en betydande del ingår i nationell Myrskyddsplan.

Berörda våtmarksområden hyser dessutom ett flertal skyddade arter vars livsmiljöer (habitat) och bevarandestatus riskeras, för vissa arter både regionalt och nationellt. Länsstyrelsen bestrider därför av bolaget yrkad (reservationsvis) artskyddsdispens. Den sökta verksamheten kan därför inte anses vara tillåtlig. Länsstyrelsen bedömer att det finns en övervägande risk för att de skyddade fokusarternas bevarandestatus kommer att påverkas regionalt och i vissa fall även nationellt, trots av bolaget föreslagna skadeförebyggande åtgärder.

Datum
2021-07-02

Diarienummer
551-11512-19
25 21 116

Länsstyrelsen bedömer i övrigt att det nu inte finns tillräckliga förutsättningar för att förena sökt tillstånd för den planerade verksamheten såsom den avses lokaliseras, bedrivs och så småningom stängas och avslutas, med tillräckliga föreskrifter och villkor avseende skyddsåtgärder, begränsningar och försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten medför skada eller olägenhet för människors hälsa och miljön. Detta enligt vad som framgår av 1 kap. 1 § miljöbalken, i fråga om balkens mål och syften om att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, samt enligt vad som föreskrivs genom balkens allmänna hänsynsregler i 2 kap. miljöbalken.

Länsstyrelsen har tagit del av både Naturvårdsverkets yttrande den 24 juni 2021 och HaV:s yttrande den 18 juni 2021 och instämmer i allt väsentligt vad Naturvårdsverket och HaV har anfört utöver vad som framgår av detta yttrande.

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Ansökningshandlingarna

Länsstyrelsen har inledningsvis yttrat sig den 20 december 2019 (aktbilaga 44) i förevarande mål i fråga om behovet av kompletteringar av ansökningshandlingarna.

Med anledning av mark- och miljödomstolens föreläggande den 23 april 2020 (aktbilaga 73) har länsstyrelsen den 18 maj 2020 (aktbilaga) yttrat sig över bolagets kompletteringar av ansökan den 9 april 2020 (aktbilagorna 59-61, samt 64-67).

Bolaget har därefter inkommit till domstolen med vissa ytterligare handlingar i form av presentationer den 27 maj 2020 (aktbilaga 100-105, 107-110) strax inför och under den muntliga förberedelsen, nedan kallat Muf, i målet. Länsstyrelsen har under Muf rest ett flertal frågor i olika sakområden med anledning av vad bolaget har redogjort för genom ovan nämnda kompletteringar och även förklarat att vad bolaget har redovisat inte är tillräckligt i flera för prövningen relevanta avseenden/sakfrågor, såsom svar på vad länsstyrelsen tidigare har efterfrågat.

Länsstyrelsen har genom det senast avgivna yttrandet i målet den 22 januari 2021 förklarat sig inte ha några synpunkter på protokollet från Muf, samtidigt som myndigheten med hänvisning till vad som framförts under Muf, har förklarat sig vidhålla att det alltjämt föreligger ett flertal betydande brister i bolagets ansökningshandlingar. Länsstyrelsen har även framställt yrkande i fråga om att mark- och miljödomstolen ska uppdra åt Mike O'Kane vid det kanadensiska konsultföretaget O'Kanes, senast kända adress 112-112 Research Drive, Saskaton, SK, Canada, att såsom sakkunnig enligt 22 kap. 12 § miljöbalken, avge utlåtande avseende det föreslagna deponeringsförfarandets lämplighet m.m.

Länsstyrelsen har därefter bland annat konstaterat att mark- och miljödomstolen genom underrättelse den 8 februari 2021 (aktbilaga 154) har översänt ytterligare handlingar från bolaget i målet för länsstyrelsens kännedom. Dessa handlingar avser vissa kompletterande handlingar av den 1 september 2020 (aktbilaga 132) som bolaget har

gett in till domstolen till efterkommande av vad som efterfrågats under Muf m.m. Handlingarna innehåller vissa uppgifter om utvinningsavfall.

Vidare har länsstyrelsen konstaterat att mark- och miljödomstolen den 29 april 2021 har översänt en av bolaget ingiven komplettering den 20 april 2021 (aktbilaga 198) i fråga om artskydd.

Mark- och miljödomstolen har den 7 maj 2021 även översänt till länsstyrelsen ett yttrande/komplettering (bilaga A) från bolaget daterad den 31 augusti 2020 (aktbilaga 214) till efterkommande av Muf. Handlingen innehåller vissa uppgifter om utvinningsavfall vid flotationsdeponin, grundvattenpåverkan m.m.

LÄNSSTYRELSENS BEDÖMNING

Sammanfattande utgångspunkt för bedömning av ansökan

Länsstyrelsen ska enligt 22 kap. 6 § miljöbalken när det behövs, föra talan i ansökningsmål för att tillvarata miljöintressen och andra allmänna intressen.

Som länsstyrelsen tidigare har anfört i förevarande måls handläggning berör den sökta verksamheten ett flertal vitt skilda sakområden och allmänna intressen i olika avseenden.

Naturmiljöer och skyddade arter

En viktig utgångspunkt för bedömningen i fråga om den sökta verksamhetens vid Tapuli och Sahaavara (nedan kallat den sökta verksamhetens) påverkan och effekter på människors hälsa och miljön är att bolaget, i likhet med den tidigare verksamhetsutövaren NRAB, planerar för en storskalig gruvverksamhet i direkt anslutning till ett mycket betydelsefullt yt- och grundvattenberoende våtmarkskomplex.

Till skillnad från flertalet våtmarker i Sverige, besitter emellertid detta våtmarkskomplex inte endast allmänt höga till mycket höga naturvärden. Centrala delar av våtmarkskomplexet tillhör naturvärdesklass 1, vilket är den högsta möjliga enligt den nationella våtmarksinventeringen (VMI). Här utmärker sig särskilt rikkärret Kokkovuoma som sedan tidigare har bedömts besitta så höga naturvärden att den ingår i Sveriges nationella myrskyddsplan. Den inbegriper landets mest värdefulla myrar som ska bevaras för framtiden eftersom de är av stor betydelse för hotade arter och viktiga häckningsområden för fåglar. Den till Sahaavara anslutande våtmarken Ahvenvuoma utgör dessutom inte bara ett allmänt intresse för naturvård, utan utgör även ett utpekat riksintresse för detsamma med hänsyn till dess naturvärden. Den utgör även en viktig häckningsplats för den skyddade arten taigasädgås.

Det ovan anförda påkallar därför mycket höga krav på hänsyn. Det innebär att den sökta verksamhetens tillåtlighet inte endast är kopplad till frågan om vilken påverkan och vilka effekter som den sökta verksamheten kommer ge upphov till. En central fråga i detta sammanhang är även om det kan anses vara möjligt att säkerställa att påverkan och effekterna av den sökta verksamheten begränsas i tillräcklig utsträckning. Likaså i förekommande fall hur det ska ske. Trots att det nu föreligger vissa oklarheter i föreliggande underlag, däribland i fråga om påverkan på yt- och grundvatten, bedömer

länsstyrelsen ändå att graden av påverkan på naturmiljön och berörda våtmarker nu kan bedömas i tillåtlighetsfrågan.

Våtmarkernas betydelse ur ett klimatperspektiv

Frågan om den sökta verksamhetens påverkan på berörda våtmarker är särskilt viktigt inte endast med hänsyn till den centrala roll som berörda våtmarker har för ett väl fungerande ekosystem, biologisk mångfald, skyddade arter och deras bevarandestatus i Sverige.

Våtmarkernas betydelse har dessutom uppmärksamrats alltmer under senare tid för att motverka de klimatförändringar som äger rum. Arktiska rådet har genom en nyligen publicerad rapport bland annat redovisat att även om de arktiska våtmarkerna endast upptar 3 % av jordens yta, lagrar de uppskattningsvis 20 % eller mer av den markbundna (terresta) kolinlagringen, det vill säga mer än vad som inlagras i skog (Scharleman et al., 2014). Av rapporten framgår att det är fråga om att arktiska våtmarker står för den största kolinlagringen på jorden. Samtidigt torrläggts och försvinner enligt rapporten sådana våtmarker över tid som en konsekvens av mänsklig påverkan och accelererande klimatpåverkan (Seifollahi-Aghmiami, et al., 2019). Därför menar länsstyrelsen att även denna fråga är mycket viktig att beakta i förevarande mål.

Verksamheten under drift

En annan mycket viktig utgångspunkt för bedömningen i fråga om den sökta verksamhetens påverkan och effekter är att bolaget genom brytningen och anrikningen av malm, vars innehåll av vissa ämnen såsom sulfider/svavel framförallt från Sahavaara, riskerar att medföra otillåten försämring i berörda vattenförekomster. Detta gäller både under verksamhetens drift och efter avslut. Det är då inte endast fråga om huvudrecipienten Muonio älv, utan även mindre vattendrag såsom Kaunisjoki, beroende på vilket tidsperspektiv som avses. På motsvarande sätt kan verksamheten komma att på ett betydande sätt påverka miljön i Natura 2000-området, till men för den eller de livsmiljöer och utpekade arter i området som avses skyddas.

Länstyrelsen bedömer att frågan om den sökta verksamhetens påverkan och effekter på vattendragen/vattenförekomsterna och därigenom Natura 2000-området *under drift*, framförallt är förknippad med den planerade brytningen och anrikningen av de sulfidhaltiga malmerna och de mycket stora mängder flotationskemikalier som avlägsnandet av sulfiderna/svavel påkallar. Det är bland annat fråga om att bolaget planerar att använda ca 15 000 ton svavelsyra/år och ca 3 200 ton xantater/år (samlingsnamn för samlarreagens) under den sökta verksamhetens drifttid, vilket saknar motstycke i fråga om mängder i jämförelse med vad som används vid andra gruvverksamheter i Sverige. Xantaterna är samtidigt potentiellt giftiga för vattenlevande organismer och har begränsad nedbrytningshastighet i kallt klimat.

Det innebär att det nu inte kan uteslutas att förekomst av icke obetydliga resthalter av ämnet i processvattnet kan komma att påverka recipienten Muonio älv påtagligt negativt. Detta i synnerhet som bolaget endast planerar för ett förhållandevis begränsat klarningsmagasin, med begränsad lagringsförmåga. Det innebär att bolaget kommer att behöva brädla processvattnet till Muonio älv förhållandevis ofta och under delvis ogynnsamma flödesförhållanden i recipienten (lågflöden).

Datum
2021-07-02

Diarienummer
551-11512-19
25 21 116

Länstyrelsen utesluter inte heller att användningen av flotationskemikalierna kan medföra uppkomst av andra förorenande ämnen som i sig eller tillsammans med övriga i processvattnet förekommande ämnen, direkt eller indirekt, kan ge upphov till negativa kumulativa samverkans effekter i Muonio älv, men som nu är svåra att överblicka. Detta eftersom det såvitt länsstyrelsen känner till inte finns någon motsvarande mängdmässig användning av flotationskemikalierna i Sverige med uppgifter om påverkan och effekter i recipient.

I likhet med vad länsstyrelsen i korthet har redogjort för ovan under avsnitt Redogörelse för ärendet har bolaget alltsedan länsstyrelsens yttrande den 20 december 2019 (aktbilaga 44) i fråga om behovet av kompletteringar, reviderat och kompletterat ansökningshandlingarna i olika delar vid ett flertal tillfällen. Länsstyrelsen har uppfattat att det genom dessa senare kompletteringar finns hänvisningar till vissa underbilagor och utredningar som både tidigare och senare har getts in i målet. Det gör att det i vissa avseenden är svårt att kunna finna och bedöma vad som hävdas i den till ansökan uppdaterade miljökonsekvensbeskrivningen och vad som framgår av de underbilagor och utredningar till vilka bolaget hänvisar.

Även om länsstyrelsen har uppfattat att bolaget till efterkommande både av myndighetens nämnda yttrande i december 2019, yttrandet den 18 maj 2020 och under Muf i målet, samt genom det senast avgivna yttrandet i målet den 22 januari 2021, successivt har kompletterat, alternativt reviderat ansökningshandlingarna, bedömer länsstyrelsen att det alltjämt föreligger ett flertal betydande brister i delar av ansökningshandlingarna. Detta gäller framförallt i fråga om den sökta verksamhetens påverkan och effekter på vattendragen/vattenförekomsterna och därigenom Natura 2000-området, både under drift och efter stängning och avslut.

Eftersom länsstyrelsen bedömer att bolaget inte har, alternativt inte i tillräcklig utsträckning har redovisat vad det grundar sin uppfattning på i fråga om påverkan och effekter av användningen av flotationskemikalierna, eller kan styrka och visa på ett för länsstyrelsen begripligt sätt hur det kommit fram till vad det påstår, anser länsstyrelsen att denna påverkansfråga nu inte kan bedömas. Det innebär att det nu inte är möjligt att företa en i alla relevanta avseenden tillräcklig bedömning av den sökta verksamhetens påverkan och effekter på miljön. Frågan kan således inte prövas i sak. Detta till skillnad från vad länsstyrelsen har anfört i fråga om att den sökta verksamhetens påverkan på naturmiljön nu trots allt kan bedömas.

Verksamheten efter avslut

Vad beträffar den sökta verksamhetens påverkan och effekter på vattendragen/vattenförekomsterna och därigenom även Natura 2000-området, *efter stängning och avslut* av verksamheten, bedömer länsstyrelsen att det framförallt är fråga om vilken påverkan och vilka effekter som det deponerade sulfid/svavelhaltiga utvinningsavfallet långsiktigt ger upphov till i närmast belägna vattendrag. Det är även fråga om vilka effekter som det förorenade vattnet från det utbrutna Sahavaaradagbrottet kommer att medföra och vilket behov av rening som kan erfordras innan det i framtiden bräddar till Kaunisjoki.

Datum
2021-07-02

Diarienummer
551-11512-19
25 21 116

Det är således inte endast Muonio älv utan primärt dess mindre biflöden såsom Kaunisjoki. Länsstyrelsen avser här framförallt påverkan och effekter i berörda vattendrag av surt och metallhaltigt lakvatten som långsiktigt kan uppstå i otillräckligt stängda och avslutade utvinningsavfallsanläggningar. Med detta menar länsstyrelsen att det är centralt att säkerställa att luftens syre inte ska kunna nå det potentiellt syrabildande utvinningsavfallet och därigenom orsaka oxidation som i sin tur mobiliserar lösta metaller.

Det sulfid/svavelhaltiga utvinningsavfallet förekommer framförallt i det till malmen anslutande sidoberget vid Sahavaara, men även i viss utsträckning vid Tapuli. Sidoberget avses deponeras i sidobergsupplag vid Sahavaara på del av våtmarken, tillika riksintresset Ahvenvuoma, respektive vid Tapuli.

Förutom sidoberg utgörs det sulfid/svavelhaltiga utvinningsavfallet av den anrikningssand som fortsättningsvis planeras deponeras i det för verksamheten gemensamma sandmagasinet på våtmarken Tapulivuoma. Här utgör i synnerhet den flotationssand som uppkommer i samband med den planerade anrikningen av högsvavlig malm och som bolaget avser deponera i del av sandmagasinet, en potentiellt långsiktig risk för uppkomst av surt och metallhaltigt lakvatten.

Eftersom länsstyrelsen, i likhet med motsvarande fråga för verksamheten under drift, bedömer att bolaget inte har, alternativt inte i tillräcklig utsträckning har redovisat vad det grundar sin uppfattning på i fråga om påverkan och effekter av den planerade deponeringen av både potentiellt syrabildande sidoberg och anrikningssand, inklusive flotationssand anser myndigheten att denna påverkansfråga nu svårligen kan bedömas. Länsstyrelsen har inte heller uppfattat att bolaget kan styrka och visa på ett för länsstyrelsen begripligt sätt hur det kommit fram till vad det påstår i fråga om utsläppta halter och mängder av ämnen. Frågan kan därför nu svårligen bedömas och följaktligen inte prövas i sak.

Övrigt

Vad länsstyrelsen däremot bedömer i och för sig talar för att frågan nu trots allt skulle kunna bedömas i sak är vad den av mark- och miljödomstolen förordnade sakkunnige Mike O'Kane vid det kanadensiska konsultföretaget O'Kanes, tidigare har uttalat i frågan genom det återkallade målet M 1666-11 (NRAB motsvarande ansökningsmål).

Mot bakgrund av att den av bolaget i förevarande mål redovisade planerade deponeringen av utvinningsavfall i form av anrikningssand och flotationssand i ett för verksamheten gemensamt sandmagasin, är snarlik om inte identiskt med vad NRAB redovisade som grund för prövningen i det återkallade målet, bedömer länsstyrelsen att vad Mike O'Kane har uttalat alltjämt är relevant. Mike O'Kane:s sakkunnigutlåtande bör därför under alla omständigheter ses som viktig bevisanskaffning i förevarande mål.

En annan för länsstyrelsen viktig utgångspunkt för bedömningen av förevarande mål är den praxis som vuxit fram med anledning av den så kallade Bungedomen (NJA 2013, s 613).

Datum
2021-07-02

Diarienummer
551-11512-19
25 21 116

Högsta domstolen (HD) har genom Bungen domen klargjort att en tillståndsprövning som omfattar ett Natura 2000-område måste innehålla en samlad bild av en sökt verksamhets alla aspekter för att pröva återverkningarna på det skyddade området. Som framgår ovan bedömer länsstyrelsen att så nu inte är fallet. Vidare har HD i sin bedömning hänvisat till unionsrättens krav på fullständighet, exakthet och slutlighet i tillståndsprövningen. Av domen följer att bedömningen av en verksamhets påverkan även ska företas på skyddade livsmiljöer och arter tillsammans med andra pågående och planerade projekt. I ljuset av vad som anförts ovan talar denna praxis således för att målet nu bör avvisas.

En för länsstyrelsen annan inte obetydlig utgångspunkt för bedömningen av förevarande mål är att det i vissa avseenden har varit och är alltjämt delvis oklart vad som konkret gäller i fråga om vad bolaget tidigare har beskrivit som grund för sökt tillstånd.

Det har och är alltjämt fråga om att bolaget genom ansökningshandlingarna har uppgett alternativa lokaliseringar och utformningar av vissa anläggningar eller alternativa sätt att hantera och driva viss del av verksamheten. Detta utan att närmare beskriva de olika alternativens innebörd, närmare utformning och förutsedda miljöpåverkan, samt vilken lösning som omfattas av bolagets yrkanden. Som exempel kan nämnas att bolaget tycks mena att det avser att vid en senare tidpunkt, efter att ett eventuellt tillstånd har meddelats, ta ställning till hur de dammar och andra vattenanläggningar närmare ska utformas som avses innesluta sand- och klarningsmagasinet.

Detta trots att sådana frågor är av betydelse för prövningen i syfte att möjliggöra en bedömning av vilken åtgärd, vilket utförande eller vilken hantering som är att betrakta som bästa möjliga teknik (BAT) och/eller i övrigt är mest lämplig ur miljö- och säkerhetssynpunkt. Det är exempelvis här fråga om och i förekommande fall hur sökta dammkonstruktioner lever upp till vad som anges genom GruvRidas. Likaså i syfte att bedöma om någon alternativ utformning inte skulle bedömas vara tillåtlig eller på annat sätt olämplig.

För det fall att ett tillstånd skulle komma ifråga framgår betydelsen av det ovan nämnda genom att det av 22 kap. 25 § första stycket 6 miljöbalken framgår att en dom ska innehålla bestämmelser om de villkor om utsläpp, begränsningsvärden och bästa möjliga teknik som behövs. Det bedömer länsstyrelsen nu inte är möjligt att bedöma i flera relevanta avseenden.

För det fall att ett tillstånd skulle komma ifråga, är det ovan anförda även centralt för att länsstyrelsen i egenskap av tillsynsmyndighet ska kunna genomföra en ändamålsenlig och rättssäker kontroll enligt vad som framgår av 26 kap. 1 och 2 §§ miljöbalken. Likaså för ett eventuellt tillstånds rättsverkan.

Länsstyrelsen redogör i det följande kortfattat för myndighetens inställning till bolagets yrkanden och vad myndigheten bygger sin huvudsakliga uppfattning på. För det fall att det skulle föreligga behov av ytterligare redogörelser och klargöranden som grund för länsstyrelsens bedömning, avser myndigheten i samband med att tillfälle ges, dock

Datum
2021-07-02

Diarienummer
551-11512-19
25 21 116

senast under den aviserade huvudförhandling i målet, återkomma med eventuella klargöranden och förtydliganden.

Påverkan på naturmiljön

Utgångspunkt

En viktig utgångspunkt för bedömningen i fråga om den sökta verksamhetens påverkan på naturmiljön - och då framförallt på berörda våtmarksområden - är vad länsstyrelsen anförde på motsvarande sätt i frågan inför GÄK:s prövning av nuvarande verksamhet vid Tapuli gruva och anrikningsverk.

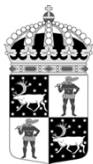
Med detta menar länsstyrelsen att frågan om den nu aktuella sökta verksamhetens vid Tapuli och Sahaavara påverkan på naturmiljön, utgår från samma grundläggande premisser som den tidigare prövningen vid GÄK av Tapuli gruva och anrikningsverk.

Det är bland annat fråga om att bolaget, i likhet med den tidigare verksamhetsutövaren NRAB, planerar för en fortsatt storskalig gruvverksamhet i direkt anslutning till ett mycket betydelsefullt yt- och grundvattenberoende våtmarkskomplex. Detta våtmarkskomplex besitter inte endast höga till mycket höga naturvärden, utan hyser även ett flertal skyddade arter som är av stor betydelse för hela områdets ekologi.

Det ställer därmed mycket höga krav på hänsyn, vilket innebär att den sökta verksamhetens tillåtlighet inte endast är kopplad till frågan om vilken påverkan och vilka effekter som den sökta verksamheten kommer ge upphov till. En central fråga i detta sammanhang är även om det kan anses vara möjligt att säkerställa att påverkan och effekterna av den sökta verksamheten begränsas i tillräcklig utsträckning. Likaså i förekommande fall hur det ska ske. Detta är särskilt viktigt mot bakgrund av att våtmarkernas betydelse för skyddade arter och ekosystemens funktion i sin helhet har uppmärksamrats alltmer i takt med de klimatförändringar som äger rum.

Länstyrelsen anser att dessa frågor är särskilt viktiga i förevarande mål eftersom den sökta verksamheten även fortsättningsvis kommer att beröra våtmarksområden med höga till mycket höga naturvärden. Det är bland annat fråga om att vissa av de berörda våtmarkerna tillhör naturvärdesklass 1, vilket är den högsta möjliga enligt den nationella våtmarksinventeringen (VMI). Här utmärker sig särskilt rikkärret Kokkovuoma som sedan tidigare har bedömts besitta så höga naturvärden att den ingår i Sveriges nationella myrskyddsplan. Denna plan inbegriper landets mest värdefulla myrar av betydelse för hotade arter och viktiga häckningsområden för fåglar (Våtmarker i Norrbottens län 6/2004, s. 67).

Av betydelse för frågan har även varit och är alltså att Sveriges riksdag har fastställt miljö kvalitetsmålet Myllrande våtmarker, vilket innebär att våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker ska bevaras för framtiden (Rskr 1998/99:183). Vidare framgår av delmål 2 till detta miljö kvalitetsmål att samtliga våtmarksområden enligt Myrskyddsplanen för Sverige ska ha ett långsiktigt skydd (Rskr 2001/02:36). I ett generationsperspektiv har regeringen sedan tidigare även uttalat att våtmarker ska skyddas så långt möjligt mot dränering, torvtäkter, vägbyggen och annan exploatering.

Mot bakgrund av det ovan nämnda framförde länsstyrelsen redan inför GÄK prövning ett flertal frågor och synpunkter kopplat till den sökta verksamhetens vid Tapuli gruva och anrikningsverk påverkan och effekter på berörda våtmarksområden. Detta gällde både direkt och indirekt påverkan, samt hur påverkan ska begränsas. Till skillnad från den direkta påverkan som oundvikligen följer av dagbrottsbrytningen inom del av våtmarken Kokkovuoma, har länsstyrelsen inför prövningen vid GÄK, särskilt pekat på nödvändigheten av att säkerställa den naturliga yt- och grundvattennivån i kvarvarande delar av Kokkovuoma utanför brytningsområdet, så att vattennivåerna inte riskerar att sjunka annat än obetydligt. Detta i syfte att så långt möjligt bevara Kokkovuomas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet enligt vad som framgår av Myrskyddsplan och dess mycket höga värden i övrigt.

Länstyrelsen anförde bland annat att en förutsättning för att medge tillstånd för verksamheten vid Tapuli gruva var att det då aktuella sökandebolaget NRAB kunde visa hur det avser säkerställa att grundvattenpåverkan i resterande delar av Kokkovuoma begränsas. Till detta kommer att frågan om grundvattenpåverkan inte endast är kopplad till de mycket höga naturvärden som Kokkovuoma besitter, utan även till dess betydelse för riksintresset rennäring genom att det utgör så kallat trivselland, kärnområde av riksintresse. Detta framförallt i kraft av både de mycket goda betesförhållanden som våtmarksvegetationen ger upphov till i kombination med den störningsfrihet och lugn som området i övrigt hyser för renar.

Det då aktuella sökandebolaget NRAB, förklarade inför GÄK:s prövning såsom svar på de frågor och synpunkter som länsstyrelsen rest i fråga om påverkan på naturmiljön, att påverkansområdet i jordlagren utanför de vallar som ska omgärda dagbrottsgruvan är begränsat och beräknas maximalt komma att uppgå till någon eller några decimeter på ett avstånd om ca 50 från vallen. Vidare förklarade NRAB att situationen kommer vara densamma då gruvan är som djupast på grund av de mäktiga och täta moränlagret mellan berggrunden och torvlagret (Miljökonsekvensbeskrivning – Tapuli gruva med kringverksamhet, s. 132-133).

Länstyrelsen har emellertid i egenskap av tillsynsmyndighet sedermera kunnat konstatera att vad NRAB har redovisat enligt ovan som grund för det av GÄK meddelade tillståndet inte har visat sig stämma. Det är fråga om en betydande grundvattensänkning som har ägt rum utanför gruvområdets vallar, allt som en direkt eller indirekt konsekvens av brytningen i Tapuli dagbrott. I motsats till de uppgifter som redovisats som grund för GÄK:s tillåtlighetsbedömning med åtföljande tillstånd, har grundvattennivån på ett avstånd av ca 50 m från nämnda vall sjunkit med ett flertal meter. Det har i sin tur medfört att ett betydande område (minst 60 ha) av kvarvarande del av Kokkovuoma helt eller delvis har torrlagts. Det visar att det i förevarande mål inte finns utrymme för bristfälligt underbyggda bedömningar och slutsatser som i förlängningen kan äventyra de mycket höga bevarandevärden som finns i området.

Vidare har länsstyrelsen konstaterat att NRAB under dess verksamhetstid fram till dess att det bolaget försattes i konkurs inte har vidtagit några verkningsfulla och varaktiga åtgärder, allt i syfte att åstadkomma rättelse i grundvattenfrågan. Detta till efterkommande av de uppgifter som ligger till grund för den av GÄK tillståndsgivna verksamhetens vid Tapuli gruva påverkan på naturmiljön.

Lännsstyrelsen har inte heller uppfattat att bolaget (Kaunis Iron) har vidtagit några åtgärder i syfte att åstadkomma rättelse i grundvattenfrågan och därigenom för att säkerställa att påverkan begränsas gentemot naturmiljön alltsedan det år 2018 övertog verksamheten vid Tapuli gruva och anrikningsverk. Detta trots att länsstyrelsen i egenskap av tillsynsmyndighet i samband med övertagandet och därefter har redogjort för de skyldigheter som följer av miljöbalken och beslut meddelade med stöd av miljöbalken, däribland genom 2 kap. 3 § miljöbalken. Det innebär att en betydande del av Kokkovuma alltjämt helt eller delvis är torrlagd där den inte borde vara det, till men för de mycket höga naturvärden som våtmarken besitter. Lännsstyrelsen har hittills uppfattat att bolaget antingen inte kan, alternativt inte har för avsikt att vidta rättelse eller avhjälpandeåtgärd i denna påverkansfråga. Det är därför viktigt att frågan om den sökta verksamhetens påverkan på Kokkovuoma behandlas i alla relevanta avseenden i förevarande mål.

Lännsstyrelsen menar att när det är fråga om att en sökt verksamhet i likhet med den nu aktuella, som kan ge upphov till mycket påtagliga effekter på höga bevarandevärden i naturmiljön som inte får trädas förnär, så räcker det inte med ett i alla relevanta avseenden tillräckligt underlag för att bedöma påverkansfrågan. Det krävs även en tillräcklig redovisning av vilka skyddsåtgärder och försiktighetsmått som kan och ska vidtas för att förhindra skada och olägenhet för människors hälsa och miljön. Detta gäller i synnerhet när det finns betydande osäkerheter i prövningsunderlaget som ytterst kan leda till oacceptabel skada och påverkan på naturmiljön.

Påverkan – sökt verksamhet

Eftersom en betydande del av den naturmiljö med tillhörande arter som berörs av den sökta verksamheten utgör delar i ett större våtmarkskomplex med höga till mycket höga naturvärden för vilken tillgången på yt- och grundvatten är central, anser länsstyrelsen att det är särskilt viktigt att beakta den sökta verksamhetens inverkan på berörda områdets vattenhushållande funktion och dess ekologiska betydelse.

För det fall att denna funktion inte kan upprätthållas och bevaras i tillräcklig utsträckning bedömer länsstyrelsen att den sökta verksamheten kommer att få oacceptabelt stora konsekvenser på naturmiljön, både direkt och indirekta och det ekosystem med tillhörande ekosystemtjänster som våtmarkerna utgör och tillhandahåller. Säkerställandet av dessa aspekter är därför mycket viktiga, inte bara för de stationära växt- och djurarter som finns i området, utan även för de fågelarter och insekter som är beroende av de områden som både direkt och indirekt berörs.

Vad beträffar frågan om den sökta verksamhetens direkta och indirekta påverkan och effekter på naturmiljön och då framförallt på berörda våtmarker kan därutöver nämnas följande.

Kokkovuoma

Som länsstyrelsen inledningsvis anfört såsom utgångspunkt för bedömningen av den sökta verksamheten, anser länsstyrelsen alltjämt att berörda våtmarkers höga till mycket höga naturvärden motiverar att endast en mycket låg grad av påverkan totalt sett kan tillåtas från den sökta verksamheten. Detta är särskilt motiverat utgåendes från att

Kokkokuoma ingår i den nationella myrskyddsplanen och därigenom ska bevaras för framtiden. Det innebär inte endast att Kokkokuoma fysiskt sett ska tillåtas finnas kvar utan att dess ekologiska och vattenhushållande funktion också bibehålls och säkras för framtiden.

I syfte att säkerställa detta krävs inte endast att den sökta verksamhetens påverkan på Kokkokuomas yt- och grundvatten påtagligt begränsas. Det krävs även avhjälpandeåtgärder av att den negativa påverkan i form av påtaglig yt- och grundvattensänkning som har ägt rum och alltjämt äger rum på del av våtmarken, allt i strid med vad förutsattes inför GÅK prövning. Detta som en konsekvens av både NRAB:s verksamhet och nu senast bolagets (KIAB) sedan 2018. Avhjälpandet bör genomföras så att Kokkokuomas yt- grundvattennivåer i berörda delar så långt möjligt återställs.

En central fråga för att möjliggöra en bedömning av huruvida det ovan nämnda kan uppnås och säkerställas är vad som framgår av de hydrogeologiska utredningarna i målet, varpå övriga påverkansutredningar i sin tur bygger.

Med detta menar länsstyrelsen att det är mycket viktigt att de resultat och slutsatser som framgår av de hydrogeologiska utredningarna är tillräckligt underbyggda och inte behäftade med betydande osäkerhet i fråga om vilka konsekvenser och vilken påverkan som den sökta verksamheten kan ge upphov till med avseende på berörda våtmarkers yt- och grundvatten. I annat fall finns risk för att den sökta verksamhetens direkta och indirekta påverkan och effekter på de höga till mycket höga naturvärdena följaktligen blir underskattade och felaktiga, vilket i förlängningen kan leda till allvarliga effekter på naturmiljön. Som länsstyrelsen tidigare har anfört finns inte utrymme för bristfälligt underbyggda bedömningar och slutsatser som i förlängningen kan äventyra de mycket höga bevarandevärden som finns i området.

Länstyrelsen har redan genom yttrandet den 20 december 2019 (aktbilaga 44) i förevarande mål i fråga om behovet av kompletteringar av bolagets ansökningshandlingar, framfört ett flertal frågor och synpunkter kopplat till den sökta verksamhetens påverkan på yt- och grundvattnet. Detta i syfte att möjliggöra en bedömning av påverkan på naturmiljön och de yt- och grundvattenberoende våtmarkerna. Länsstyrelsen har även tagit upp ett flertal av dessa aspekter i frågan senast under Muf i målet.

Vad beträffar frågan om den påverkan och de effekter av den yt- och grundvattensänkning som har ägt rum på del av Kokkokuoma, allt som en konsekvens av NRAB:s verksamhet inledningsvis gav upphov till och som bolaget (KIAB) nu i någon mening har befast efter sitt övertagande av verksamheten, är länsstyrelsen inte beredd att acceptera. Det är således inte godtagbart att bara låta situationen bero, genom att underlåta att vidta tillräckliga avhjälpandeåtgärder i syfte att åstadkomma rättelse som leder till en återställd yt- och grundvattennivå och samtidigt förhindra ytterligare yt- och grundvattensänkning. I annat fall kan vad som anges i Myrskyddsplan i fråga om bevarandet av våtmarkens ekologiska och vattenhushållande funktion inte anses säkerställt. Som ett bevis på att den ekologiska och vattenhushållande funktionen allvarligt har rubbats anser länsstyrelsen är att den tidigare delvis rikligt förekommande, skyddade och vattenberoende arten käppkrokmossa har visat sig få allt sämre

Datum
2021-07-02

Diarienummer
551-11512-19
25 21 116

möjligheter att växa på Kokkovuoma alltsedan verksamheten vid Tapuligruvan påbörjades. Denna utveckling tycks ha befästs efter bolagets övertagande som en konsekvens av ovan nämnda grundvattenpåverkan.

Detta styrks av de uppgifter som framgår av bolagets tidigare redovisade handlingar i målet (bilaga H8.5 Pelagia 2020-02-19 Vegetationsuppföljning av transekter på Kokkovuoma vid Tapuli gruva 2011-2019). Av rapporten framgår att en observerad minskad täckningsgrad och artantal av fuktkrävande brunmossor i undersökta lokaler i vilken käppkrokmossa ingår, antyder förändrade hydrologiska förhållanden. Till skillnad från tidigare framgår även att denna mossa sedan år 2018 är i det närmaste försvunnen i lokalen till förmån för ökad grästillsväxt, vilket länsstyrelsen inte anser är en acceptabel utveckling utgåendes från Myrskyddsplan och de mycket höga naturvärden i övrigt som våtmarken besitter. Med en återställd- yt- och grundvattennivå bedömer länsstyrelsen dock att det är möjligt att återställa de grundläggande förutsättningarna för att käppkrokmossan ska kunna återkomma och i övrigt för att nå de bevarandemål som anges i Myrskyddsplan.

Länsstyrelsen anser emellertid att bolaget genom föreliggande ansökningshandlingar inte har visat att det kan förena den sökta verksamheten med de bevarandemål som framgår av Myrskyddsplan för Kokkovuoma och de i övrigt höga naturvärden som föreligger i området. Det är en viktig aspekt i länsstyrelsens bedömning av tillåtlighetsfrågan. Länsstyrelsen anser inte heller att bolaget på motsvarande sätt har visat att vilka åtgärder som skulle kunna komma ifråga för att så långt möjligt återställa yt- och grundvattennivån i Kokkovuoma skulle anses vara orimliga enligt 2 kap. 7 § miljöbalken.

Länsstyrelsen konstaterar av bolagets miljökonsekvensbeskrivning (bilaga H, Golder reviderad 2021-03-29), avsnitt 7.2.5 Skyddsåtgärder, s. 97, att det endast framgår att grundvattenavsänkningen i jord och berg är en oundviklig följd vid all gruvbrytning så även vid den pågående och planerade dagbrottsbrytningen vid Kaunisvaara. Vidare framgår att möjligheterna att begränsa inflödet och därmed även minska mängden länshållningsvatten och påverkan på omgivande marker är begränsade. Länsstyrelsen anser att vad bolaget har anfört inte i tillräcklig utsträckning lever upp till vad som föreskrivs i fråga om skyddsåtgärder enligt 2 kap. 3 § miljöbalken samt 22 kap. 1 § punkt 4 miljöbalken.

Det framgår exempelvis inte varför bolaget anser att de av NRAB tidigare identifierade grundvattenförande sandlinserna och det underliggande rösberget mellan Tapuli dagbrott och Kokkovuoma som bidragit till grundvattensänkningen inte kan eller ska tätas eller bli föremål för någon annan åtgärd. Detta i syfte att påtagligt begränsa inströmningen av grundvatten till dagbrottet och återställa yt- och grundvattennivåerna. Detta trots att bolaget tycks vara medvetet om var och varför Kokkovuoma dränerades på det för våtmarken så betydelsefulla yt- och grundvattnet.

Av bolagets utredning PM Hydrogeologi (bilaga H2, Golder 2019-06-10), s. 19, framgår att inläckaget av grundvatten ökade snabbt när moränen ovan berget successivt togs bort och lossställning i bergets överyta (+168 m RH2000) påbörjades. Det framgår härvidlag att det är tydligt att en stor del av inläckaget både nu och på lång sikt sker genom det ytliga berget som bedöms ha en betydligt högre vattengenomsläpplighet än berget mot djupet.

Förutom den påverkan på naturmiljön som hittillsvarande brytning vid Tapuli gruva har medfört på de yt- och grundvattenberoende våtmarkerna med höga till mycket höga naturvärden, konstaterar länsstyrelsen att den sökta utökade verksamheten vid både Tapuli och Sahaavara kommer att medföra ytterligare betydande påverkan på andra anslutande våtmarker med höga naturvärden. Av bolagets utredning (bilaga H9, Calluna 2020-04-07, Konsekvensbedömning Natura 2000 och fridlysta arter, avsnitt 2.1 s. 8, figur 4) framgår omfattningen av påverkan på myrkomplexet med tillhörande rikkärr.

Länsstyrelsen bedömer med ledning av vad som framgår av utredningen att den sökta verksamheten sannolikt ger upphov till en mycket stor sammantagen påverkan, både direkt och indirekt på hela det våtmarksområde och dess ekologi som finns i Kaunisvaaraområdet.

Länsstyrelsen har emellertid uppfattat att bolaget genom utredningen (bilaga H9, avsnitt 9.2.1 Direkt påverkan – habitatförlust, s. 135) gör gällande att den påverkan som den sökta verksamheten ger upphov till i den nu aktuella myr- och rikkärrskomplexet bör ses i ljuset av de potentiella aapamyror med rikkärrsinslag som finns med liknande förutsättningar i Norrbotten som de i utredningsområdet.

Bolaget gör genom utredningen (avsnitt 9.2.9 Konsekvensbedömning käppkrokmossa, s. 151) även gällande att ett flertal arter knutna till rikkärr, däribland käppkrokmossan - trots att den är rödlistad som nära hotad (NT) och upptagen i art- och habitatdirektivet (bilaga 2) och omfattas av artskyddsförordningen – har gynnsam bevarandestatus. Detta enligt den senaste rapporten till EU (Artdatabanken 2014). Vidare gör bolaget genom utredningen gällande att det är osannolikt att den populationsminskning som den sökta verksamheten ger upphov till skulle uppgå till så mycket som 5% som enligt bedömningskriterierna krävs för att käppkrokmossans bevarandestatus ska försämrans.

Länsstyrelsen anser emellertid att det i sammanhanget inte kan bortses från att det av bolagets utredning också framgår att det har påträffats långskaftad svanmossa på berörda våtmarker (avsnitt 9.2.10 Konsekvensbedömning långskaftad svanmossa, s. 153) som har dålig bevarandestatus. Länsstyrelsen konstaterar av figur 58, s. 155, att den sökta utökade verksamheten vid Tapuli gruva sannolikt kommer att medföra en direkt påverkan på en betydande del av beståndet, vilket länsstyrelsen ser allvarligt på.

Detta bör ses i ljuset av vad som framgår av utredningen i fråga om att denna mossa har försvunnit från många platser i Sverige och nu endast förekommer i Norrlands inland. I Pajala kommun har den endast påträffats på några lokaler och beståndet kring Kaunisvaara utgör enligt utredningen en tredjedel av den kända populationen av långskaftad svanmossa i kommunen. Det framgår även att förutsättningarna för att uppnå gynnsam bevarandestatus kommer att försämrans ytterligare av ianspråktagandet av aktuell mark om inga åtgärder vidtas. Av utredningen framgår att arten dessutom är kontinuerligt minskande, varför konsekvenserna bedöms bli stora både på lokal och nationell nivå.

Länsstyrelsen vill med det ovan anförda visa att den sökta verksamhetens påverkan och effekter på det berörda myrkomplexet med tillhörande rikkärr är mycket komplex och måste ses i ett samlat ekologiskt perspektiv som tar hänsyn till samtliga förekommande skyddande och hotade arter. Som även framgår av bolagets utredning (bilaga H9, avsnitt

9.2.2. Indirekt påverkan – grundvattensänkning, s. 135) tillhör rikkärrsmiljöer de naturtyper som är mest beroende av en intakt hydrologi för att ekosystemet ska fungera och överträffas sannolikt bara av källmiljöer. Därför är påverkan av grundvattensänkning i fokus vad gäller indirekt påverkan.

Till skillnad från vad länsstyrelsen har uppfattat att bolaget vill göra gällande i fråga om att det finns ett flertal potentiella aapamyror med rikkärrsinslag med liknande förutsättningar i Norrbotten som de i utredningsområdet, anser länsstyrelsen att så inte är fallet.

Det är i själva verket mycket som talar för att det, tvärt emot vad bolaget hävdar, finns ett flertal aspekter som visar att de berörda våtmarkerna besitter sådana bevarandevärden som inte står att finna vid flertalet andra potentiella aapamyror i länet. Det visat inte minst att Kokkuvuoma, till skillnad från flertalet inventerade våtmarker i länet (VMI) ingår i den nationella Myrskyddsplan. Till skillnad från många andra våtmarker är även Ahvenvuoma, som även den hyser bestånd av långskaftad svanmossa, inte endast av allmänt intresse för naturvård, utan även är ett utpekat riksintresse med hänsyn till dess värdefulla naturmiljö. Även den har således ett mycket högt bevarandevärde som inte får trädas förnärligt.

Ahvenvuoma

Vad i övrigt beträffar Ahvenvuoma, framgår av bolagets ansökningshandlingar (miljökonsekvensbeskrivning bilaga H, Golder reviderad 2021-03-29, avsnitt 7.2.3 Verksamhetens påverkan, s. 89-93) att den sökta verksamheten även kommer att medföra en direkt påverkan på denna våtmark. Denna våtmark är dessutom belägen i direkt anslutning till och avvattnas till Natura 2000-vattendraget Kaunisjoki.

Det är framförallt fråga om att den sökta verksamheten inte bara genom Sahavaara dagbrott, utan även genom den direkta lokaliseringen av Sahavaara sidobergsupplag, som sammantaget kommer att påverka denna våtmark mycket påtagligt. Med detta menar länsstyrelsen att det inte endast är fråga om att inflödet av det för våtmarkens ekologi så betydelsefulla yt- och grundvatten sannolikt kommer att avrinna direkt eller indirekt till dagbrottet och leda till en grundvattensänkning i våtmarksområdet.

Det är även fråga om att det planerade sidobergsupplaget genom dess lokalisering på en betydande del av Ahvenvuoma kommer att pressa ur det kvarvarande yt- och grundvattnet från våtmarken och därigenom orsaka ytterligare negativ yt- och grundvattenpåverkan utöver vad dagbrotten kommer att medföra.

Av miljökonsekvensbeskrivningen (bilaga H, s. 90, figur 39) framgår vidare att det inte endast är det allmänna intresset och riksintresset för naturvård Ahvenvuoma som kommer att påverkas i sig och att våtmarken både är belägen i direkt anslutning till och avvattnas till Natura 2000-vattendraget Kaunisjoki. Det framgår även att den sökta verksamheten vid Sahavaara kommer att medföra grundvattenpåverkan in under och även förbi Natura 2000-vattendraget Kaunisjoki. Med ledning av den till miljökonsekvensbeskrivningen hörande hydrogeologiska utredningen (bilaga H2 PM Hydrogeologi Golder 2019-06-10, avsnitt 10 Prognostiserad grundvattenbortledning

Datum
2021-07-02

Diarienummer
551-11512-19
25 21 116

och bedömd påverkan, s. 28-36) förefaller denna bedömning i och för sig inte vara osannolik.

Av utredningen (s. 30 och figur 32) framgår att den i södra delen av det planerade dagbrottet sträcker sig påverkansområdet upp till 1800 m från den högra kanten på Sahvaara och 1200 m från den vänstra sidan. Det innebär att grundvattenpåverkan når inunder och förbi Kaunisjoki oavsett om det är fråga om en grundvattensänkning av motsvarande $> 0,1$ m eller $> 0,3$ m. Länsstyrelsen utesluter emellertid inte att vad bolaget har redovisat kan vara en underskattning enligt vad som framgår nedan.

Till detta kommer att det av bolagets utredning (bilaga H, avsnitt 10 Konsekvensbedömning Natura 2000, s. 168, figur 63) framgår att den utpekade arten utter förekommer i det område som kan komma att påverkas av en grundvattensänkning.

Länsstyrelsen konstaterar att bolaget hävdar att inga vattendrag med fynd av utter finns inom verksamhetsområdet vilket innebär att det inte uppkommer någon direkt habitatförlust av verksamheten. Länsstyrelsen anser emellertid att det finns anledning att ifrågasätta värdet av detta, med hänsyn till att det av utredningen även framgår att det endast är ca 170 m från Sahavaara gråbergssupplags södra ände på våtmarken Ahvenvuoma och Kaunisjoki som kommer att ligga närmast ett vattendrag med fynd av utter. Enligt länsstyrelsens bedömning är det mycket som talar för att utter kommer att undvika denna del av Kaunisjoki, inte endast av den direkta påverkan från upplaget, utan även av de indirekta effekter som verksamheten i övrigt kommer att bidra med från upplagsområdet.

Tervavuoma

Vad länsstyrelsen därutöver uppfattar som en ytterligare försvårande omständighet är att grundvattenpåverkan inte endast tycks beröra Kaunisjoki direkt och/eller indirekt, utan även i någon mening indirekt det avrinningsområde som Kaunisjoki tillhör. Det är härvidlag fråga om att del av avrinningen i Kaunisjoki kommer från Natura 2000-våtmarksområdet Tervavuoma. Med detta menar länsstyrelsen att alla former av yt- och grundvattenpåverkan utmed Kaunisjoki såsom vid Sahavaara, även kan komma att beröra del av dess källområde uppströms i ekologisk mening, vilket länsstyrelsen ser allvarligt på.

Länsstyrelsen bygger denna uppfattning på att det av den hydrogeologiska utredningen, s. 35, figur 36 (s. 35) felaktigt tycks vara så att bolaget gör gällande att Kaunisjoki övre avrinningsområde inte inbegriper källflödena konnektivt vid området Kursunniskanmaa, dvs strax söder om Tervavuoma. Denna slutsats förefaller märklig eftersom detta område avvattnas i sydostlig riktning och vidare utmed Kaunisjoki. Länsstyrelsen har därigenom svårt att se att Natura 2000- området Tervavuoma inte kan komma att påverkas negativt i konnektiv bemärkelse. Detta genom att del av dess vatten som avrinner via Kaunisjoki och vidare nedströms når området vid Sahavaara vid vilket grundvattenpåverkan når inunder och förbi vattendraget. Av utredningen (s.29) framgår även att grundvattengradienten i viss mån även minskar tillrinningen till närliggande ytvattendrag i området, vilket länsstyrelsen har konstaterat rimligtvis avser nämnda Kaunisjoki.

Slutsats grundvattenpåverkan

Även om länsstyrelsen delar vad som framgår av den hydrogeologiska utredningen (bilaga H2 PM Hydrogeologi s. 29) i fråga om att de redovisade beräkningsresultaten har koppling till de i området förekommande deformationszonerna i berg (både Pajala skjuvzon och övriga zoner) som kraftigt påverkar storleken på påverkansområdet och inläckaget av grundvatten till dagbrotten, bedömer länsstyrelsen att det inte kan uteslutas att en större grundvattenpåverkan kan äga rum utöver vad som framgår av utredningen och därigenom bolagets miljökonsekvensbeskrivning.

Länsstyrelsen grundar denna bedömning på att bolaget genom den hydrogeologiska utredningen (bilaga H2 PM Hydrogeologi, avsnitt 10.3.2 Osäkerheter i beräkningar, s. 36-37) inte tycks ha beaktat den för grundvattenfrågan mycket betydelsefulla lokala kvartärgeologins betydelse. Det anser länsstyrelsen är en betydande brist i bolagets utredning och som kan ha mycket stor betydelse för bedömningen av vilken påverkan som den sökta verksamheten kan komma att medföra på områdets grundvatten.

Av bolagets utredning (s. 36) framgår att bolagets beräkningar och bedömningar endast bygger på en förenklad beskrivning av jordlagrens utbredning och mäktighet som bygger på den storskaliga jordartskartan från SGU. Det framgår även att en platspecifik information om jordlagrens vattengenomsläpplighet saknas, vilket länsstyrelsen anser är en betydande brist i bolagets bedömning i fråga om den sökta verksamhetens påverkan på yt- och grundvattenfrågan. Det visar inte minst de underskattningar av den grundvattenpåverkan som Tapuli dagbrott har medfört på del av Kokkovuoma enligt vad som nämnts ovan.

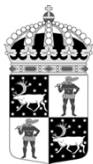
Såvitt länsstyrelsen känner till i fråga om orsakerna till den negativa grundvattenpåverkan som ägt rum inom del av Kokkovuoma, är att våtmarken har dränerats till Tapuli dagbrott under befintliga torvlager genom lokala kvartärgeologiska strukturer. Detta i form av vattenförande sandlinser och genomsläpplig morän, i kombination med underlagrat så kallat rösberg.

Mot bakgrund av de betydande brister som länsstyrelsen har påpekat föreligger i bolagets bedömningar anser myndigheten att den av bolaget redovisade yt- och grundvattenpåverkan som den sökta verksamheten kan komma att ge upphov till är högst osäker. Det innebär i sin tur även att samtliga av bolaget redovisade bedömningar i fråga om den sökta verksamhetens påverkan och effekter på naturmiljön och då framförallt med avseende på våtmarker med höga naturvärden också är högst osäker. Det kan därmed inte uteslutas att den sökta verksamhetens påverkan på naturmiljön vid Kokkovuoma är väsentligt högre än vad bolaget gör gällande och som faktiskt har kunnat konstateras.

Detsamma bör på motsvarande sätt rimligtvis föreligga i fråga om den sökta verksamhetens påverkan på naturmiljön av den planerade brytningen vid Sahavaara.

Miljö kvalitetsmål

Som länsstyrelsen anfört ovan är det av Sveriges riksdag fastställda miljö kvalitetsmålet Myllrande våtmarker mycket viktigt. Av riksdagens definition framgår att miljö kvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv* är;

Datum
2021-07-02

Diarienummer
551-11512-19
25 21 116

"Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd."

Länsstyrelsen menar att det är av görande betydelse för att lyckas behålla en biologisk mångfald genom ett fungerande ekosystem. Det ska fungera och göra nytta genom att rena vatten och luft, lagra kol och pollinera grödor. Utan många olika arter med skilda funktioner anser länsstyrelsen att risken är stor att nyttjandet av naturresurser, klimatförändringar och annan påverkan skadar ekosystemens förmåga att leverera dessa tjänster. Biologisk mångfald främjar även folkhälsan eftersom många natur- och kulturmiljöer är viktiga områden för rekreation och friluftsliv. Sverige har inom FN:s konvention för biologisk mångfald även åtagit sig att bevara och nyttja den biologiska mångfalden på ett hållbart sätt.

Naturvårdsverkets bedömning för år 2019 var att miljö kvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv* inte är uppnått och att det inte kommer att kunna nås med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder.

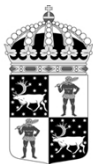
Länsstyrelsen har uppfattat att bolaget anser att verksamheten inte kommer att förhindra måluppfyllelsen för vare sig *Myllrande våtmarker* eller *Ett rikt växt- och djurliv*. För *Myllrande våtmarker* utgår bolaget från att kommande grundvattensänkningar i areal bara kommer att påverka 1,8 % av klass 1 våtmarkerna i Pajala kommun. För *"Ett rikt växt- och djurliv"* anser bolaget att planerade skyddsåtgärder kommer att medföra att bevarandestatus inte kommer att påverkas för någon skyddad art.

Länsstyrelsen anser att bolagets bedömningar härvidlag både kan och bör ifrågasättas.

Länsstyrelsen anser att när det gäller påverkan på miljö kvalitetsmålet *Myllrande våtmarker* är det inte relevant, såsom bolaget gör gällande, att enbart jämföra Pajala kommuns sammanlagda areal av klass 1 våtmarker med den areal av de aktuella våtmarkerna som påverkas negativt. Klass 1 våtmarker omfattar en grupp mångformiga våtmarker med olika specifika naturvärden. De utgör således inte en homogen grupp och kan därför inte enbart jämföras arealmässigt. Till skillnad från bolaget anser länsstyrelsen att den planerade verksamheten kommer att bidra till att motverka att miljö kvalitetsmålet *Myllrande våtmarker* uppnås. Detta framförallt utgåendes från den påverkan som den sökta verksamheten sammantaget kommer att medföra på mycket värdefulla stora våtmarks komplex med ett flertal ovanliga och skyddsvärda arter.

Vad beträffar den sökta verksamhetens påverkan på miljö kvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv*, bedömer länsstyrelsen att även i den frågan kommer verksamheten att bidra till att förhindra att målet uppnås. Skälen för detta är att bevarandestatusen hos ett flertal ovanliga och skyddsvärda arter/fokuserter, kommer att påverkas negativt av den planerade verksamheten.

Artskydd

Utgångspunkt

Länsstyrelsen anser att frågan om den sökta verksamhetens påverkan och effekter på naturmiljön inte endast är kopplad till berörda områdets yt- och grundvatten och därigenom till de starkt vattenberoende våtmarkerna i Kaunisvaaraområdet och deras ekologiska betydelse för växter och djurs livsvillkor. Den sökta verksamheten kommer även att påverka ett flertal enskilda växter och djur i sig, för vilka ett flertal omfattas av artskyddsförordningen (2007:845) i formell mening.

Vad som är kanske mest uppseendeväckande i fråga om artskydd i förevarande mål är emellertid att det såvitt länsstyrelsen känner till aldrig har företagits en prövning som omfattar så många våtmarksberoende arter med tillhörande livsmiljöer som nu tycks vara fallet. Det innebär att artskyddsfrågan är mycket viktig.

Som länsstyrelsen tidigare har anfört har myndigheten genom yttrandet den 20 december 2019 (aktbilaga 44) i förevarande mål i fråga om behovet av kompletteringar, framfört ett antal frågor och synpunkter beträffande artskydd. Länsstyrelsen har genom yttrandet bland annat konstaterat att bolaget som villkor har föreslagit ett antal skadelindrande åtgärder som ska genomföras och följas upp, men att det av bolagets yrkande om dispens enligt artskyddsförordningen inte framgår vilka individer och arter det är fråga om och på vilka grunder som bolaget söker dispens.

Förutom att länsstyrelsen har tagit upp artskyddsfrågan under den efterföljande Muf i målet, har myndigheten senast genom yttrandet den 22 januari 2021, framfört vissa ytterligare synpunkter i frågan. Länsstyrelsen har bland annat anfört i förekommande fall, att en generell ansökan för dispens inte kan anses vara lämplig eller i linje med artskyddsförordningens krav. Likaså att de ”biotopförbättrande åtgärder och restaureringar” som bolaget uppgett kan komma ifråga för att minska påverkan på arter anser länsstyrelsen fortfarande är att betrakta som någon form av kompensationsåtgärder och inte skadeförebyggande/skyddsåtgärder.

Länsstyrelsen har även påtalat att kompensationsåtgärder inte är ett skäl för dispens utan syftet är att kompensera för den skada som ändå återstår efter skadelind-rings-åtgärder och i förekommande fall beviljad dispens m.m.

Bolagets ansökan

Länsstyrelsen konstaterar att bolaget senast genom yttrandet den 20 april 2021 (aktbilaga 198), med hänvisning till kompletteringen den 26 februari 2021 (avsnitt 4-5 i huvudskriften) behandlat frågan om behovet av och möjligheten till dispens enligt artskyddsförordningen (2007:845). Detta utgåendes från ett kompletterande underlag angående planerade skydds- och biotopförbättrande åtgärder (bilaga H15).

Enligt bolaget företogs vid tiden för kompletteringen bedömningen, på hittillsvarande svensk praxis, att de undvikande, begränsande och återställandeåtgärder som planeras innebär att gynnsam bevarandestatus kommer att upprätthållas för samtliga skyddade arter. Enligt bolaget skulle någon dispens enligt artskyddsförordningen därmed inte aktualiseras.

Med hänvisning till att det en kort tid därefter, i början av mars 2021 meddelades att EU-domstolen lämnat besked i de mål som gemensamt har kommit att kallas ”Skydda skogen” (C-473/19 och C-474/19 genom vilka domstolen lämnat ett förhandsavgörande på begäran av mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt, har bolaget anfört att frågan väckts om bolaget ser anledning att komplettera och/eller korrigera sin ansökan i dispensfrågan.

Med ledning av nämnda förhandsavgörande har länsstyrelsen uppfattat att bolaget menar att när det gäller andra skyddade arter än fåglar, anser bolaget inte att EU-domstolens dom utgör ett hinder mot att fortsättningsvis tillämpa den begränsning avseende förbudet enligt 4 § artskyddsförordningen som följer av avgörandet MÖD 2016:1. Enligt bolaget innebär det att förbudet, vid en verksamhet som den nu sökta, endast aktualiseras om den aktuella artens bevarandestatus försämras i sådan grad att den inte längre kan anses gynnsam enligt gällande definitioner.

Vidare har länsstyrelsen uppfattat att bolaget menar att dess ansökan om dispens enligt artskyddsförordningen (2007:845) har fått förnyad aktualitet, men att bolaget nu återoppar den genom länsstyrelsens beslut den 17 oktober 2012 meddelade dispensen enligt 14 och 15 §§ artskyddsförordningen för den befintliga pågående verksamheten.

Länsstyrelsen har även uppfattat att bolaget menar att beslutet inte är begränsat i tiden och att det inte finns några formella hinder mot att den beviljade dispensen lever vidare oaktat att bolaget nu ansöker om nytt tillstånd enligt miljöbalken som omfattar både den pågående och den utökade verksamheten.

Mot bakgrund av detta, tycks bolaget mena att frågan om dispens nu begränsas till den påverkan som följer av den sökta utvidgningen av verksamheten till att omfatta även utbrytning av fyndigheterna vid Sahavaara och Palotieva, samt en mindre utökning av sand- och klarningsmagasinet. Övriga delar av verksamheten och anläggningen uppfattar länsstyrelsen att bolaget menar omfattas av gällande dispens.

Tillåtlighet och dispens

Vad inledningsvis beträffar bolagets uppfattning i fråga om att den genom länsstyrelsens beslut den 17 oktober 2012 beviljade dispensen ska anses leva vidare oaktat att bolaget nu ansöker om nytt tillstånd enligt miljöbalken som omfattar både den pågående och den utökade verksamheten, anser länsstyrelsen strider mot den praxis som vuxit fram med anledning av den så kallade Bungedomen (NJA 2013, s 613).

Högsta domstolen (HD) har genom Bungedomen klargjort att en tillståndsprövning som omfattar ett Natura 2000-område måste innehålla en samlad av en sökt verksamhets alla aspekter för att pröva återverkningarna på det skyddade området. Vidare har HD i sin bedömning hänvisat till unionsrättens krav på fullständighet, exakthet och slutlighet i tillståndsprövningen. Av domen följer att bedömningen av en verksamhets påverkan även ska företas på skyddade livsmiljöer och arter tillsammans med andra pågående och planerade projekt.

Länsstyrelsen anser därför att det inte är möjligt såsom bolaget nu gör gällande i fråga om att den av länsstyrelsen tidigare meddelade dispensen enligt 14 och 15 §§

artskyddsförordningen nu ska anses leva vidare oaktat att bolaget nu ansöker om nytt tillstånd enligt miljöbalken som omfattar både den pågående och den utökade verksamheten.

Länstyrelsen utgår även från att bolaget är medvetet om att en miljöfarlig verksamhets förenlighet med artskyddsförordningen är en förutsättning för tillåtlighet. Om frågan inte bedöms inom ramen för tillståndsprövningen finns det risk för att frågan förblir oprövad, vilket är en ordning som länsstyrelsen anser strider mot artskyddsförordningen.

Ordningen är vanligtvis att frågor om en miljöfarlig verksamhets påverkan och effekter på flora och fauna ska ingå som en naturlig del i lokaliseringsbedömningen enligt 2 kap. 6 § miljöbalken samt i fråga om bedömningen av nödvändiga försiktighetsmått och skyddsåtgärder enligt 2 kap. 3 § miljöbalken. Artskyddsförordningen kan ses som en precisering av vad som kan följa av de allmänna hänsynsreglerna i detta avseende. En del i lokaliseringsprövningen blir då att bedöma hur de skyddade arterna påverkas utifrån relevanta fridlysningsbestämmelser i artskyddsförordningen.

För det fall att verksamheten kan anses strida mot aktuella fridlysningsbestämmelser kan i vissa fall villkor med försiktighetsmått och skyddsåtgärder vara tillräckliga och därmed minskas behovet av dispensprövning. Såvitt länsstyrelsen har uppfattat är detta en del av kritiken från EU-domstolen gentemot Sverige i målet ”Skydda skogen”.

Enligt länsstyrelsens uppfattning måste tillståndsmyndigheten emellertid under alla omständigheter ta ställning till om ett projekt är förenligt med relevanta fridlysningsbestämmelser i artskyddsförordningen eller inte. Om tillståndsmyndigheten finner att ett projekt är oförenligt med dessa bestämmelser måste dispensfrågan avgöras före eller i samband med tillstånds- eller tillåtlighetsfrågan (MÖD 2012-07-04 i mål nr M 8344-11 och 2012-05-29 i mål nr M 7639-11).

Som nämnts ovan får en uppdelning av prövningen inte anses vara tillåten och strider för övrigt mot miljöbalkens synsätt om en samlad prövning av alla i målet relevanta omständigheter. Det skulle även innebära att tidigare meddelade tillståndsbeslut begränsades eller blev utan verkan (MÖD 2004:10).

Vad sedan beträffar den genom länsstyrelsen beslut den 17 oktober 2012 meddelade dispensen enligt 14 och 15 §§ artskyddsförordningen för den befintliga pågående verksamheten, har dess rättsverkan inte prövats. Länsstyrelsen konstaterar emellertid i egenskap av tillsynsmyndighet att bolaget, i likhet med den tidigare verksamhetsutövaren NRAB, inte kan anses ha fullgjort vad som föreskrivs genom villkoren i dispensbeslutet beträffande åtgärder vid Kokkovouma.

När det sedan gäller bolagets uppfattning i fråga om att förbuden, vid en verksamhet som den nu sökta, endast aktualiseras om den aktuella artens bevarandestatus försämras i sådan grad att den inte längre kan anses gynnsam enligt gällande definitioner kan nämnas följande.

Som länsstyrelsen har anfört ovan finns exempel på arter vars bevarandestatus får anses försämras som en konsekvens av den sökta verksamheten. En sådan är långskaftad

svanmossa som påträffats på berörda våtmarker (bilaga H9, avsnitt 9.2.1 Direkt påverkan – habitatförlust, s. 135), vilken nu har dålig bevarandestatus. Detta samtidigt som betydande delar av dess bestånd kommer att påtagligt påverkas av den sökta utökade verksamheten.

Förutom långskaftad svanmossa har länsstyrelsen på motsvarande sätt uppfattat att den sökta verksamheten kommer negativt påverka bevarandestatusen hos brudsporre, sumpnycklar, myrstarr och myrbräcka.

Vad beträffar vilda fåglar och bolagets uppfattning i fråga om att det med ledning av EU-domstolens dom och dess betydelse för tillämpningen av förbuden enligt 4 § artskyddsförordningen, inte skulle föreligga något behov av dispens, har länsstyrelsen uppfattat att bolaget tycks mena att frågan endast är kopplad till om den sökta verksamheten medför att berörda arters gynnsamma bevarandestatus försämras.

Som länsstyrelsen inledningsvis anfört känner myndigheten inte till någon prövning där så många skyddade eller hänsynskrävande arter med tillhörande livsmiljöer kommer att påverkas påtagligt negativt, både direkt och indirekt, som berörs i förevarande mål. Det är således inte fråga om påverkan på några enstaka individer som omfattas av artskydd med begränsade habitat, som det kan uppfattas att bolaget i någon mening gör gällande i likhet med många andra prövningar av artskyddsdispens och gynnsam bevarandestatus.

Länsstyrelsen menar att det i förevarande mål snarare är fråga om påverkan på för Sverige betydelsefulla kärnområden för många skyddade eller hänsynskrävande fågelarter som häckar på eller i anslutning till dessa större orörda våtmarkskomplex. Det är också just sådana större orörda våtmarkskomplex som krävs för att långsiktigt säkerställa gynnsam bevarandestatus för vissa fågelarter.

De fågelarter som länsstyrelsen uppfattar att den sökta verksamheten sammantaget kommer att inverka negativt på i fråga om bevarandestatus är taigasädgås (nedan kallad sädgås), stjärtand, storspov, dvärgsparv, rosenfink, mindre hackspett och tretåig hackspett.

Även om det strikta artskyddet som omfattas av det så kallade Art- och habitatdirektivet endast är begränsat till ett visst antal arter som är sällsynta eller känsliga och därigenom i behov av skydd för varje exemplar, omfattar Fågeldirektivet flertalet fågelarter inom unionen. Detta även om de får anses vanligt förekommande.

Såvitt länsstyrelsen har uppfattat utgåendes från vad som framkommit inför EU-domstolens avgörande i 'Skydda skogen-målen' innebär varje åtgärd som träffas av förbudsbestämmelserna i Artskyddsförordningen att dispens behöver medges för att anses tillåtlig.

Länsstyrelsen har samtidigt konstaterat att bolaget (reservationsvis) vidhåller sitt yrkande om dispens även för de vilda fåglar som skulle kunna komma att påverkas på ett sätt som strider mot förbuden enligt 4 § artskyddsförordningen. Det innebär, oavsett om bolaget tycks mena det inte skulle föreligga något behov av dispens för fåglar, att frågan om bevarandestatus i någon mening alltså är aktuell.

Som nämnts ovan har länsstyrelsen i likhet med vad som framgår ovan i fråga om vissa växtarter (långskaftad svanmossa) vars bevarandestatus får anses försämrats, konstaterat att frågan om bevarandestatus även berör vissa fågelarter. Här anser länsstyrelsen att det finns anledning att särskilt kommentera taigasädgås såsom ett tydliggörande exempel på vilka problemställningar som finns kopplat till frågan om artskydd och bevarandestatus.

Enligt bolagets utredning (bilaga H9, avsnitt 7.3.4 Konsekvensbedömning sädgås, s. 80-82) framgår att taigasädgås både finns och häckar inom det berörda våtmarkskomplexet, samtidigt som den i likhet med vissa andra fåglar kommer att påverkas av den sökta verksamheten. I fråga om fågelfauna utmärker sig särskilt våtmarken Ahvenvuoma eftersom den hyser starka populationer av bland annat taigasädgås.

Även om det av bolagets utredning framgår att det uppskattningsvis finns ca 100 par sädgäss i Pajala kommun och att det kan förefalla vara många (uppskattningsvis 25 % av den svenska populationen), konstaterar länsstyrelsen att det är en förhållandevis hög täthet 20-30 par som bedöms häcka vid de tre större myrkomplexen Tapulivuoma, Kokkovuoma och Ahvenvuoma (s. 81). Till detta kommer att det utöver de häckande paren troligen visas ytterligare minst ett 20-tal sädgäss i området.

Det menar länsstyrelsen starkt tyder på att berörda myrkomplex utgör ett mycket betydelsefullt habitat för sädgåsen och att området på motsvarande sätt har mycket stor betydelse för sädgåsens bevarandestatus. Det tycks även bekräftas genom bolagets utredning.

Länsstyrelsen bedömer emellertid att det finns anledning att ifrågasätta den genom bolagets utredning uppskattade påverkan på antalet gäss som den sökta verksamheten kommer att medföra. Av utredningen framgår att den direkta habitatförlusten och den indirekta påverkan genom effekter från buller och andra störningar kan komma att medföra att sammantaget upp till 10 par sädgäss kommer att påverkas.

Med ledning av de kunskaper som numera finns i fråga om sädgåsens behov och störningskänslighet, däribland att arten är mycket störningskänslig på både häcknings- och ruggningsplatserna som också framgår av bolagets utredning (s. 80), bedömer länsstyrelsen att den sammantagna påverkan på antalet gäss sannolikt är mycket lågt räknat. Länsstyrelsen bedömer således att vad bolaget har redovisat i fråga om den sökta verksamhetens påverkan på arten sädgås sannolikt är underskattad.

Det innebär följaktligen att den av bolaget redovisade uppskattningen motsvarande en förlust av 10 par sädgäss som en konsekvens av den sökta verksamheten skulle utgöra ca 10 % av Pajala kommuns population, vilket i sin tur innebär 2-3 % av den nationella populationen, sannolikt är en underskattning. Till saken hör att en sådan underskattning enligt länsstyrelsens bedömning kan få mycket långtgående negativa konsekvenser. Detta särskilt som det av utredningen mycket riktigt framgår att den svenska populationen är så liten och minskande och därigenom mycket känslig.

Av bolagets utredning framgår vidare att oaktat hur stor andel av sädgåsbeståndet som exakt berörs och på vilket sätt, kan den sökta verksamheten påverka artens gynnsamma bevarandestatus negativt både lokalt och nationellt. Därför anges att det är helt nödvändigt att studera skyddsåtgärder eller ekologisk kompensation.

Länsstyrelsen konstaterar av bolagets utredning (bilaga H 15 Skadelindrande åtgärder och biotopförbättrande åtgärder vid Tapuligruvan samt Sahavaara och Palotieva, Pelagia 2021-02-26) att bolaget har redogjort för tre olika typer av skadeförebyggande åtgärder.

Såvitt länsstyrelsen har uppfattat ska åtgärderna medföra att bevarandestatus hos fokusarterna inte påverkas. Det är fråga om undvikande åtgärder, skyddsåtgärder och biotopförbyggande åtgärder.

De undvikande åtgärderna består bland annat justerad utformning av sandmagasinet och infrastrukturen/vägen mellan Sahavaara och att del av industriområdet vid Kaunisvaara förläggs öster om Ruuttijärvi. Det framgår även att gråbergssupplaget samt övriga industriella verksamheter vid Sahavaara har justerats till ett avstånd av minst 200 m från östra kanten av tjärnarna vid Ahvenvuoma samt att gråbergssupplaget inte sträcker sig in direkt på strängflarkkärr i södra delen av våtmarken. Av utredningen framgår även att gråbergssupplag samt övrig industriell verksamhet vid Sahavaara avses placeras minst 200 m från Kaunisjoki. Åtgärderna bedöms sammantaget medföra mindre inlämpning av naturmiljöer för utpekade arter samt minskad bullerpåverkan på arterna.

Bolaget redovisar också exakta siffror på de arealer av levnadsmiljö för varje art som varje åtgärd minskar påverkan på.

Av utredningen framgår vidare att skyddsåtgärderna består i att ingen skog ska avverkas mellan tjärnarna på Ahvenvuoma och Sahavaara gråbergssupplag, samt att den industriella aktiviteten inom de västra delarna av Sahavaara gråbergssupplag ska anpassas under vår/sommar för att minska ljud, fordons- och personrörelser. Det framgår även att skog mellan Kaunisjoki och Sahavaara gråbergssupplag ska sparas m.m.

Vad beträffar de planerade biotopförbättrande åtgärderna, har länsstyrelsen uppfattat att de berör ca 826 ha våt- och skogsmark. Det framgår att hydrologisk restaurering av fattigkärr och rikkärr ska genomföras, att avverkning av träd och röjning av buskar ska genomföras, samt naturvårdsbränning av lämplig skogsmark. Likaså tillförsel av död ved, riktad avverkning, transplantation och frösådd av vissa kärleväxter och en moss. Det uppges att 21 våtmarks- och 13 skogsmarksobjekt har validerats som lämpliga för biotopförbättrande åtgärder för fokusarterna. Våtmarksobjekten ligger inom 15 km från sökt verksamhetsområde och skogsmarks-objekten inom 3 km.

Bolaget har sammanfattningsvis uppgett (s. 56) att ” *under förutsättning att undvikandeåtgärder, skyddsåtgärder och biotopförbättrande åtgärder kan planeras och utföras enligt den arbetsordning/framförhållning som beskrivs så bedöms det finnas förutsättningar för att fokusarternas populationer inte påverkas i sådan grad att deras gynnsamma bevarandestatus riskeras av den ansökta verksamheten* ”.

Bolaget har genom utredningen även upprepat att någon artskyddsdispens egentligen inte krävs för verksamheten, men att det ändå yrkar dispens enligt artskyddsförordningen ”*för den påverkan på skyddade individer och arter som verksamheten kan komma att medföra* ”.

Länsstyrelsen delar vad som framgår av bolagets utredning i fråga om att bevarandestatusen för de sammanlagt 12 fokusarterna kommer att påverkas negativt som en konsekvens av den sökta verksamheten. Länsstyrelsen ser allvarligt på att det förutom påverkan på regional nivå, även är fråga om att bevarandestatusen på nationell nivå riskerar att påverkas för vissa av arterna, närmare bestämt taigasädgås, myrstarr och långhalsad svanmossa.

Däremot bedömer länsstyrelsen, till skillnad från bolaget, att risken alltså är stor att arternas bevarandestatus kommer att påverkas negativt även med beaktande av de redovisade skadeförebyggande åtgärderna. Skälen för detta är att flertalet av de föreslagna åtgärderna kan ifrågasättas vara tillräckliga för att tillgodose de höga krav på habitat som berörda arter har.

Som länsstyrelsen har anfört ovan, innebär den sökta verksamheten en sådan påverkan på berörda våtmarker, både direkt och indirekt, samt kumulativt, att det inte är sannolikt att de höga grundläggande krav på vidmakthållen yt- och grundvattennivå som exempelvis långhalsad svanmossa har, kan tillgodoses i tillräcklig utsträckning. Detsamma gäller i fråga om de behov och den höga störningskänslighet som taigasädgåsen också har enligt vad som framgår ovan.

Till saken hör, som länsstyrelsen påtalat ovan, att det även föreligger en hög grad av osäkerhet i fråga om den sökta verksamhetens sammantagna påverkan på det för flertalet berörda arters livsviktiga yt- och grundvattnet. Länsstyrelsen har bland annat anfört att bolaget sannolikt har underskattat den sökta verksamhetens påverkan och effekter på områdets yt- och grundvatten. Av MÖD 2011:50 (Pukaviksbukten) framgår bland annat att brister i kunskaper i fråga om påverkan på ett Natura 2000- område och bevarandestatus för naturtyper och arter, inte kan leda till ett minskat skydd.

Med all respekt för de åtgärder som bolaget har redovisat, bedömer länsstyrelsen ändå att åtgärderna i praktiken närmast kan uppfattas vara av mindre betydelse för att kunna tillgodose de höga krav på habitat som berörda fokusarterna har sammantaget.

Vidare bedömer länsstyrelsen att utfallet av föreslagna åtgärderna är mycket osäkert. Detta gäller särskilt de biotopförbättrande åtgärderna som behöver föregås av både fältförsök och experiment innan de tillämpas i konkreta fall med målet att bibehålla gynnsam bevarandestatus.

När det gäller de redovisade biotopförbättrande åtgärderna planeras dessa att utföras utanför de områden som påverkas av gruvverksamheten, upp till ett avstånd på 15 km från gruvområdet. Länsstyrelsen har därför svårt att se att det därigenom skulle vara fråga om skyddsåtgärder eller skadeförebyggande åtgärder i reell mening, utan betraktar närmast dessa åtgärder som kompensationsåtgärder. Det är dessutom fråga om åtgärder som ska utföras vid en senare tidpunkt inom de påverkade områdena för att säkerställa områdenas kontinuerliga ekologiska funktioner för de aktuella arterna (Naturvårdsverket 2016, Ekologisk kompensation - En vägledning om kompensation vid förlust av naturvärden).

Därutöver kan nämnas att SLU nyligen har presenterat en vetenskaplig artikel där det anges att det saknas vetenskapligt stöd för att ekologisk kompensation verkligen

fungerar (*Compensating for lost nature values through biodiversity offsetting – Where is the evidence? 2021*).

Länsstyrelsen anser därigenom även att kompensationsåtgärder och skadeförebyggande åtgärder bör vara väl beprövade innan sådana kan läggas till grund för prövning där arters bevarandestatus riskerar att påverkas.

Länsstyrelsen bedömer även att nettoförluster av arter och habitat svårligen kan kompenseras med hänsyn till de mycket långa tidsperspektiv som det många gånger är fråga om innan ett resultat från kompensationsåtgärder verkligen kan både kontrolleras och utvärderas på ett vetenskapligt grundat sätt och därefter jämförelse med då aktuella uppgifter om bevarandestatus m.m.

Vidare framgår av Naturvårdsverkets vägledning att det är särskilt viktigt att vara uppmärksam på de fall där den kvarstående påverkan på naturvårdens intressen är så stor att mycket omfattande kompensationsåtgärder bedöms vara nödvändiga. Detta eftersom det kan vara en indikation på att verksamhetens lokalisering är problematisk eller att ytterligare anpassningar och åtgärder för att undvika eller begränsa påverkan är motiverade. I sådana fall anges att det kan vara motiverat att noga överväga om förutsättningarna för tillåtlighet är uppfyllda. Länsstyrelsen anser att detta i hög grad gäller för den sökta utvidgade verksamheten.

Vad sedan beträffar de genom bolagets utredning redovisade uppgifterna (exakta siffror på arealer) av naturmiljöer som påverkas negativt kopplat till de tolv fokusarterna, det vill säga arealer som bedöms ska återskapas genom olika åtgärder inom och utanför påverkansområdet, anser länsstyrelsen både är osäkra och missvisande. Detta eftersom det inte finns ett tillräckligt vetenskapligt grundat underlag för så exakta siffror med avseende på arealpåverkan kopplat till åtgärder. Såvitt länsstyrelsen har uppfattat har bolaget inte redovisat vilken grad av osäkerhet som föreligger i nämnda avseenden eller vad som i övrigt krävs för att i tillräcklig utsträckning tillgodose vad som föreskrivs genom miljöbalkens försiktighetsprincip (2 kap. 1 miljöbalken).

Av Naturvårdsverkets vägledning framgår i övrigt beträffande kompensation att kompensationsåtgärder i samband med prövning kan ersätta eller försvaga de krav som ställs i 14 § artskyddsförordningen för att erhålla dispens för påverkan på arter. Detta innebär att vid prövningen bör först en bedömning ske om förutsättningarna för att lämna dispens är uppfyllda och först därefter avgöra om det finns anledning att besluta om kompensation för det intrång som dispensen medför.

Mot bakgrund av det ovan nämnda bedömer länsstyrelsen det nu inte finns tillräckliga skäl att bevilja den artskyddsdispens som länsstyrelsen uppfattar erfordras för den sökta verksamheten. Det främsta skälet för denna bedömning är att det finns en övervägande risk för att fokusarternas bevarandestatus kommer att påverkas regionalt och i vissa fall även nationellt, trots skadeförebyggande åtgärder. En av arterna, myrstarr, omfattas för övrigt inte av artskyddsförordningen och därmed krav på dispens, samtidigt som den är en av de arter vars nationella bevarandestatus kan påverkas av den planerade verksamheten. Länsstyrelsen anser inte heller att den artens bevarandestatus får påverkas negativt trots avsaknad av formellt skydd, vilket det även finns stöd för genom bolagets utredning.

Utsläpp till vatten

Utgångspunkt

En central utgångspunkt för länsstyrelsens bedömning av vilken påverkan och vilka effekter som den sökta verksamhetens utsläpp av förorenat processvatten till berörda recipienter är huruvida verksamheten kan anses vara förenlig med vad som föreskrivs genom 5 kap. 4 § miljöbalken i fråga om tillåtlighet och miljö kvalitetsnormer (MKN) för vatten.

Miljö kvalitetsnormerna ger uttryck för vilken kvalitet en vattenförekomst ska uppnå vid en viss tidpunkt och avser det ekologiska och kemiska tillståndet i vattenmiljön. Vattenmyndigheten fastställer vilken ekologisk status eller potential och kemisk status som en ytvattenförekomst har. Det är i sin tur av betydelse för vilka miljö kvalitetsnormer som ska fastställas. Huvudregeln är både att vattenförekomstens status (god eller måttlig status) inte får försämrats och att miljö kvalitetsnormen god status ska uppnås. En god vattenkvalitet är i sin tur en central förutsättning för att kunna upprätthålla gynnsam bevarandestatus för utpekade naturtyper (Natura 2000-områden).

Länsstyrelsen uppfattar att bolaget genom yttrandet den 22 april 2021 (aktbilaga 199) i fråga om utsläpp till vatten tycks mena att de centrala remissmyndigheterna (däribland länsstyrelsen) bör se frågan om utsläpp till vatten och dammsäkerhetsfrågor i förevarande mål som avsevärt mindre komplexa i jämförelse med många andra tidigare gruvprovningar med verkligt stora utmaningar i sådana frågor. Detta inte minst sett utifrån den tidigare verksamhetsutövarens NRAB;s motsvarande ansökan från år 2011, samt att NRAB dessförinnan varit förutseende när det bolaget valde att avleda bräddflödet från verksamheten till en recipient (Muonio älv) med så stort naturligt flöde att bräddflödet från verksamheten blir i det närmaste försumbart. Bolaget har även anfört att NRAB även var förutseende när det samtidigt valde en deponeringsteknik och en utformning av klarningsmagasinet som innebär att det inte finns behov av några egentliga dammar.

Länsstyrelsen delar i och för sig bolagets uppfattning i fråga om att den tidigare verksamhetsutövarens, NRAB motsvarande ansökan från år 2011 (i mål M 1666-11) är om inte identisk, så har den i vart fall ett flertal likheter med bolagets ansökan i förevarande mål. Likaså delar länsstyrelsen bolagets uppfattning i fråga om att NRAB;s val att avleda bräddflödet från verksamheten till recipienten Muonio älv onekligen ger upphov till ett utspädningsförfarande av processvattnet. Däremot kan en sådan lösning ifrågasättas vara försumbar för recipienten. Detta i synnerhet som innehållet av vissa ämnen i bräddvattnet, såsom uran, tidvis har visat sig överskrida miljö kvalitetsnormen (MKN). anser länsstyrelsen inte att bräddflödet är försumbart.

Vad sedan beträffar bolagets uppfattning om att NRAB;s val av deponeringsteknik och utformning av klarningsmagasinet som innebär att det inte finns behov av några egentliga dammar, anser länsstyrelsen kan ifrågasättas vara lämplig i alla relevanta avseenden. Detta i synnerhet som det har visat sig att både NRAB och nu senast bolaget (KIAB) inte har förmått hålla den deponerade anrikningssanden inom det område i magasinet som har redovisats som grund för det av GÄK meddelade tillståndet. Nu

inkräktar deponerad sand på delar av det område som har redovisats som grund för det genom GÄK:s tillstånd meddelade klarningsmagasinet. Såvitt länsstyrelsen uppfattat har både NRAB och senare bolaget (KIAB) dessutom tidigare anlagt vad som kan uppfattas som interna spärrvallar i syfte att bromsa upp och därigenom hindra anrikningssand att fritt rinna ut över det avsedda klarningsområdet. Det anser länsstyrelsen visar på att den lösningen med att sandmagasin utan kvarhållande dammar inte kan anses vara lämplig i flera relevanta avseenden.

Beskrivning av påverkan

Vad däremot beträffar frågan om den nu sökta verksamheten med dess påverkan och effekter på berörda vattenförekomster, har länsstyrelsen genom yttrandena i december 2019 (aktbilaga 44) och den 18 maj 2020, under Muf i målet, samt senast genom yttrandet den 22 januari 2021, påtalat att vad bolaget har svarat (aktbilaga 60) inte är tillräckligt i syfte att bringa klarhet i flera för prövningen centrala frågor. Länsstyrelsen har efter de senaste kompletteringarna inte uppfattat att bolaget har lämnat några ytterligare redovisningar av vad det grundar sina bedömningar på i fråga om utsläpp till vatten.

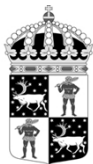
Länsstyrelsen vidhåller att bolagets uppdaterade ansökningshandlingar i flera avseenden har brister i sak genom att bolaget på ett summariskt och förenklat sätt antingen förklarat att en uppgift gäller utan att beskriva hur bolaget kommit fram till den uppgiften och/eller avfärdat vad länsstyrelsen har efterfrågat. Bolaget hänvisar samtidigt till underbilagor och underunderbilagor som länsstyrelsen alltjämt uppfattar inte leder i bevis vad bolaget påstår. Att bolaget samtidigt hänvisar till deluppgifter i olika underbilagor/dokument gör det svårt att få en samlad och enhetlig beskrivning om vad bolaget grundar sin uppfattning på.

Xantater och svavelsyra

Som exempel kan ånyo nämnas vad länsstyrelsen tidigare har efterfrågat i fråga om vattenbalans och utsläpp till vatten kopplat till användningen av flotationskemikalier (xantater och svavelsyra) och resthalter samt hur utformningen av klarningsmagasinet så långt möjligt ska begränsa utsläpp av förorenande ämnen. Länsstyrelsen har tidigare påtalat att bolaget har genom bilaga 1 (aktbilaga 60) s. 17-19, hänvisat till underbilagorna (bilaga F2 Beräkning av xantathalt, bilaga A Teknisk beskrivning, avsnitt 4.5.2 Konsekvenser och effekter med anledning av bräddning, samt bilaga H Miljökonsekvensbeskrivning, avsnitt 7.3).

Av miljökonsekvensbeskrivningen (s. 125) framgår att all xantat som kan nå Muonioälven utgörs av SIPX, samtidigt som det lämnas en redovisning av NOEC-halter för olika organismgrupper. Det framgår även att bolaget avser att använda KAX i praktiken.

Vidare konstaterar länsstyrelsen att bolaget genom de uppdaterade ansökningshandlingarna (bilaga 1.7) LTU Pålsson, Utredning 2021-02-15, nu visserligen har lämnat vissa ytterligare upplysningar i fråga om xantaters generella sönderfall.

Länstyrelsen uppfattar emellertid att vad som framgår, däribland att beräkningarna i ovan nämnda kompletteringsbilaga F2 gjorda med halveringstiden 3,5 dygn. Länstyrelsen har inte uppfattat att en sådan halveringstid kan styrkas vid de förhållanden som råder vid den sökta verksamheten. Temperaturen i Kaunisvaara är exempelvis inte i närheten av den temperatur, + 25 C som det refereras till i litteraturen. Den är därigenom inte med verkligheten överensstämmande för den sökta verksamheten.

Vidare ställer sig länsstyrelsen frågande till varför det av utredningen framgår att endast hälften av den mängd xantater som avses användas (1581 ton/år) har används i beräkningarna i jämförelse vad som framgår av ansökningshandlingarna (3250 ton/år). Länstyrelsen ställer sig även frågande till vilken mängd xantater som erfordras vid maximalt sökt produktion motsvarande 20 miljoner ton/år, det vill säga hur mycket stiger förbrukningen upp till den produktionen, samt hur det ska förstås att det genom utredningen (s. 3) endast hänvisas till att *"Enligt Golder är det rimligt att räkna med att ca 40 % avfallsvattnet stannar i den deponerade sanden.."* Länstyrelsen uppfattar att det är oklart vilka vetenskapliga undersökningar som bolaget dels grundar den uppgiften på, dels vad grundar att det skulle anses vara representativt för den sökta verksamheten.

Länstyrelsen uppfattar att det av utredningen inte tydligt framgår om beräkningarna har företagits på alla förekommande xantater. Det förefaller som om utredningen endast har utgått från en xantatförekomst.

Såvitt länsstyrelsen kan förstå har det genom utredningen antagits en förbrukning av 1581 ton xantat (PAX) /år, varav ca 3,3 % når klarningsmagasinet, varefter ca 2,7 % sönderfaller och 0,6 % då återstår, vilket motsvarar ca 9,5 ton xantat/år. Det motsvarar ca 301 mg/s och beräknat på ett flöde i Muonio älv motsvarande 13,4 m³/s (lågsvattenföring) resulterar halten xantat i ca 22,4 µg/l i älven. Den halten bör enligt länsstyrelsens uppfattning jämföras med PNEC för olika xantater (Algol MSDS) motsvarande 3,67 µg/l (PAX), 4,7 µg/l (SEX), respektive 217 µg/l (SIPX).

Om den verkliga mängden xantat (PAX och SIPX, 3250 ton/år) istället används fås på motsvarande sätt 19,5 ton xantat/år. Det motsvarar ca 618 mg/s och beräknat på ett flöde i Muonio älv motsvarande 13,4 m³/s (lågsvattenföring) resulterar halten xantat i ca 46,1 µg/l i älven. Givet nästan obefintlig halveringstid under vinterhalvåret, resulterar detta i en uppskattad halt av ca 253 µg/l i Muonio älv.

Länstyrelsen vill med ovan nämnda exempel visa att det mycket snabbt kan bli fråga om en mycket påtaglig påverkan av bara xantaterna i Muonio älv som en konsekvens av den sökta verksamheten.

Vad i övrigt beträffar förbrukningen av svavelsyra, motsvarande ca 15 000 ton per år, vidhåller länsstyrelsen att bolaget inte har kunnat härleda och därigenom visa hur det har kommit fram till vad som framgår av tabell 7 i bilaga A2 i fråga om en sulfathalt av ca 204 mg/l i utgående vatten från processvattenmagasinet och ca 142 mg/l i utgående vatten från klarningsmagasinet.

Länstyrelsen anser alltså att bolagets miljökonsekvensbeskrivning har betydande brister. Länstyrelsen bedömer även att det föreligger felaktigheter i underlaget, speciellt i bedömningen av påverkan på recipienter efter avslutad drift.

Påverkan på recipienter efter avslutad drift

Länstyrelsen bedömer att det i bilaga F6 (Efterbehandlingsplanen) finns flera oklarheter som avser beräkningen av halter i recipienter efter avslutad drift. Den beräknade belastningen från framtida dagbrottsjöar och gråbergssupplag tycks vara grundat på fel enheter, vilket medfört att beräknade halter underskattas med en faktor 1000. Det behövs ett klargörande kring beräkningsunderlagen i bilaga F6.

Bolaget har genom den tekniska beskrivningen även redovisat ämnestransporter från anläggningens olika delar under efterbehandlingskedet (tabellerna 3 – 12, Efterbehandlingsplan, bilaga F6). Det är fråga om fyra olika vattenförekomster/recipienter som berörs:

- Kaunisjoki uppströms inflödet av Aareajoki, WA68798114
- Kaunisjoki uppströms inflödet av Suksijoki, WA79619760
- Aareajoki uppströms sammanflödet med Kaunisjoki, WA31791228
- Kaunisjärvi, WA17488203

Länstyrelsen har i det följande sammanställt ämnestransporterna av koppar, krom och zink för varje recipient under efterbehandlingskedet. Ämnestransporten från de olika efterbehandlingsobjekten har summerats per recipient utifrån vad bolaget angivit i tabell 3 – 12, bilaga F6. Ämnestransporterna för koppar, krom och zink har i nuläget beräknats utifrån data från bolagets recipientkontrollprogram och utifrån flödesdata från SMHIs vattenwebb.

- **Kaunisjoki, WA68798114.** Transporten av koppar från sandmagasinet i efterbehandlingskedet uppgår till 25 kg/år vilket utgör 68 % av årsmedeltransporten i vattenförekomsten i nuläget (36 kg/år). För zink är motsvarande siffra 2 %.
- **Kaunisjoki, WA79619760.** Den sammanlagda transporten av koppar från de olika anläggningarna uppgår till 11 kg/år vilket utgör 57 – 61 % av årsmedeltransporten i vattenförekomsten i nuläget (19 kg/år). Bolaget har i en del fall räknat med olika scenarier. Motsvarande siffror för krom är 39 – 40 kg/år vilket är >200 % av transporten i förekomsten i nuläget (16 kg/år) samt för zink 452 – 459 kg/år och >300 % (141 kg/år i nuläget). Påverkan i efterbehandlingskedet anges komma från Sahavaara gråbergssupplag och dagbrott(sjö). Denna vattenförekomst (WA79619760) ligger direkt i uppströms anslutning till förekomsten WA68798114 vilket medför att belastningen från de avslutade anläggningarna vid Sahavaara även kommer att påverka WA68798114.
- **Aareajoki, WA31791228.** Den sammanlagda transporten av koppar från de olika anläggningarna uppgår till >1000 kg/år vilket utgör >4000 % av årsmedeltransporten i vattenförekomsten i nuläget (25 kg/år). Motsvarande siffror för krom är 2 – 3 kg/år vilket är 14 - 18 % av transporten i förekomsten i nuläget (15 kg/år) samt för zink 41 - 42 kg/år och 19 % (216 kg/år i nuläget).

Bolaget har i en del fall räknat med olika scenarier, därav variationen. Påverkan i efterbehandlingsskedet anges komma från sandmagasinet, Tapuli gråbergssupplag och dagbrotten(sjöarna) Tapuli och Palotieva.

- **Kaunisjärvi, WA17488203.** Den sammanlagda transporten av koppar från de olika anläggningarna uppgår till 19 kg/år vilket utgör >2000 % av årsmedeltransporten i vattenförekomsten i nuläget (1 kg/år). Motsvarande siffror för krom är 22 kg/år vilket är >200 % av transporten i förekomsten i nuläget (10 kg/år). Påverkan i efterbehandlingsskedet anges komma från sandmagasinet, Tapuli gråbergssupplag, flotationscellen samt flotationsavfall.

De summerade ämnestransporterna har legat till grund för beräkningar/modelleringar av halter i respektive recipient. Exempelvis har transporterna av zink från Sahavaara gråbergssupplag och (framtida) dagbrottsjö summerats från tabellerna 10 och 11 (bilaga F6), vilket ger en sammanlagd transport av zink från dessa två anläggningar om 452 kg/år. I tabellerna 14 – 17 (bilaga F6) har de summerade ämnestransporterna använts till att beräkna koncentrationspåslaget för var och en av de fyra recipienterna (se punktlista ovan). Länsstyrelsen bedömer resultaten i dessa tabeller som felaktiga eller orimliga. För exemplet ovan (anläggningar vid Sahavaara) skulle ämnestransporten av zink bli mer än 300 % högre än nuvarande zinktransport i Kaunisjoki (uppströms inflödet Suksijoki), vilket enligt tabell 14 endast skulle rendera ett koncentrationspåslag om 0,0073 µg/l.

En möjlig felkälla skulle kunna vara enhetsangivelsen i första kolumnen som satts till g/år istället för kg/år. Ingångsvärdet för exempelvis zink i tabell 14 har angivits till 452,16 g/år men summan av zinktransporten från tabell 10 och 11 blir 452 kg/år. Skillnaden i enhetsangivelsen är desamma för tabellerna 14 – 17 (bilaga F6) med undantaget för ämnet nitrat där enheten särskilt angivits till kg/år. Koncentrationspåslaget i exemplet ovan (beräknat till 7 ng/l) är orimligt lågt med tanke på att stora delar av både gråbergssupplaget och dagbrottsjön vid Sahavaara kommer att ligga mycket närmare än 1 km från Kaunisjoki. Det är snarare fråga om något hundratal meter. Sammantaget utgör de beräknade ämnestransporterna från de olika efterbehandlingsobjekten en tydlig risk att inte miljökvalitetsnormer (MKN) uppnås i de berörda ytvattenförekomsterna under efterbehandlingsskedet.

Påverkan på grundvattenförekomster

Stängning och avslut (efterbehandling)

Länsstyrelsen har tidigare i målet framfört synpunkter i fråga om den sökta verksamhetens påverkan på grundvattenförekomsterna.

Länsstyrelsen bedömer att det för grundvattenförekomsterna i området saknas underlag för att kunna bedöma påverkan gällande grundvattenkvalitet under efterbehandlingsskedet. Det är exempelvis fråga om den påverkan som beräknas uppstå på vattendraget Kaunisjoki (WA68798114) som följd av ämnestransport från sandmagasinet. Länsstyrelsen bedömer även att grundvattenförekomsten öster om sandmagasinet (WA30730409) med stor sannolikhet kommer att påverkas avseende grundvattenkvalitet under efterbehandlingsskedet. Föroreningarna från sandmagasinet når sannolikt grundvattenförekomsten innan de når vattendraget eftersom

grundvattenförekomsten ligger i spridningsvägen österut från sandmagasinet sett och kommer därför sannolikt att påverkas av ämnestransport därifrån.

Grundvattenförekomsten väster om gruvområdet (WA86724327) kommer att ligga i direkt anslutning till och möjligtvis även överlappas av Sahavaara gråbergssupplag. Grundvattenkvaliteten för denna förekomst kommer sannolikt även att påverkas och därför föreligger även risk att ekosystem i vattendraget som rinner från Ahvenvuoma (del av Natura 2000-området för Kalix & Torneälvar) påverkas negativt.

Risken för kemisk påverkan på grundvattenförekomsten (WA36229143) under efterbehandlingskedet anser länsstyrelsen inte heller är utredd. Det är oklart om pumpning av grundvatten för dricksvattenproduktion (uttaget sker i berg) vid den kommunala vattentäkten riskerar att dra in föroreningar som kan försvåra möjligheterna att producera dricksvatten under efterbehandlingskedet.

Av bilaga F6 framgår förslag på åtgärds mål (s. 95) för ytvatten. Länsstyrelsen uppfattar att åtgärds målen beaktar enbart vatten avgränsade som vattenförekomster. Länsstyrelsen anser även att alla Natura 2000-ytvatten bör beröras.

Av den tekniska beskrivningen (bilaga A) framgår belastningen på vattendragen efter drift och då dagbrotten är fyllda och enligt vad som beskrivs ”i jämvikt” med omgivningen. Sahavaara och Palotieva dagbrottsjöar kommer enligt tabell 18 och 19 exempelvis få mycket höga halter av flertalet ämnen. Det är fråga om uranhalt motsvarande 100 µg/l, zink- och nickelhalter på motsvarande 500 µg/l, koppar ca 20 µg/l, krom 50 µg/l, SO₄ ca 560 mg/l, Nitrat-N ca 3400 µg/l, ammonium-N ca 1100 µg/l. Det är även fråga om höga halter av Mg och Ca anges (på grund av kalkning). Det föreligger också risk för omvandling till ammoniak vid höga pH, som råder på grund av kalkning. Länsstyrelsen anser att det i övrigt är oklart vad som enligt EBH-bilagan talar för att dagbrottsjöarna skulle kunna fungera som häckningslokaler för fåglar.

För Tapuli dagbrottsjö framgår av bolagets beräkningar att det sannolikt blir fråga om lägre halter. Det saknas dock uppgifter om vissa ämnen (exempelvis totalfosfor och uran) i sammanställningen i tabell 15 (TB bilaga A).

Länsstyrelsen anser att det även saknas underlag för bedömning av belastning på vattendraget Veukohsenoja (Natura 2000-vattendrag) som avrinner till Kaunisjoki från del av Tapulivuoma i efterbehandlingskedet.

Läckage från sandmagasinet i nuläget

Länsstyrelsen konstaterar att bolaget har genomfört en undersökning av ytligt myrvatten och grundvatten runt sandmagasinet i syfte att hitta eventuella läckagevägar från magasinet (bilaga H14). Som länsstyrelsen har anfört under Muf i målet framgår inte grundvattenrörens installationsdjup, även om det anges att de är satta i antingen sand, torv eller morän. Rörens beteckningar är inte heller närmare beskrivna men tolkas exempelvis som att bokstavs-beteckningen efter lokalnamnet anger om röret är satt i sand (-s), torv (-t) eller morän (-m). Exempelvis tolkas rörbeteckningen 19W07-s som att det är ett rör vid lokalen 19W07 som installerats i sand. Installationsdjupet för respektive rör är dock inte tillräckligt tydligt beskrivet.

Länsstyrelsen bedömer att resultaten från genomförda undersökningar tyder på att det sker viss transport till omgivande miljöer av en del ämnen som återfinns i höga halter i vattnet i magasinet. Detta verkar ske i riktning mot sydöst från klarningsbassängerna i den sydöstra delen av sandmagasinet. I detta område (provtagningslokaler betecknade 19W07, 19W08, 19W09 och 19W10) överskrids även riktvärdet för att vända trend för näringsämnen och då tydligast gällande fosfor. Fosforhalterna tycks vara högre i sand och morän jämfört med torv. Några överskridanden (riktvärdet för vända trend) har också skett för klorid, sulfat och nickel.

Länsstyrelsen bedömer att riktvärdet för god kemisk status överskrids för sulfat, klorid och sannolikt för fosfor i enstaka prover från grundvattenrör i området sydöst om klarningsbassängerna. I övriga rör placerade på norra och östra sidan om sandmagasinet finns ställvis halter av fosfor och ammonium som överskrider riktvärdet för att vända trend. För grundvatten finns inte riktvärden för totalhalten av fosfor utan dessa riktvärden gäller för fosfat. Det nyss nämnda ska förstås som att länsstyrelsen uppfattar att all fosfor i bolagets grundvattenanalyser är fosfater, vilket är det vanliga för fosfor i grundvatten (se vidare information om fosfat i grundvatten på SGUs webbplats: Start/Grundvatten/Trender i grundvattenkemi/Trender för fosfat). Typiska fosfathalter för grundvatten i jordlager är enligt SGU 0,027 – 0,073 mg/l. Det lägre värdet avser urbergsområden inom Norrlandsterrängen ovanför högsta kustlinjen och det högre värdet området närmast Norrlandskusten (motsvarande SGUs geografiska regioner I respektive G).

Därutöver kan nämnas att vattendraget Veukohsenoja, som tillhör Natura 2000-området Kalix- och Torne älvsystem, har sin källa i området söder om grundvattenlokalerna 19W07, 19W08, 19W09 och 19W10. Prover från detta vattendrag har tagits från bolagets provlokal SS59 där årsmedelvärdena för totalfosfor visar på halter motsvarande 56, 55 och 48 µg/l för åren 2018, 2019 och 2020. Dessa halter bedömer länsstyrelsen är i nivå med kustnära vattendrag och får därigenom anses vara förhöjda jämfört med opåverkade vattendrag i Norrbottens inland. Det saknas emellertid resultat från mätningar av absorbans i provresultaten från Veukohsenoja, men om absorbansvärden i spannet 0,05 - 0,3 antas motsvara det ekologisk status (avseende kvalitetsfaktorn 'Näringsämnen') i spannet mellan klasserna 'dålig' och 'måttlig' (störst sannolikhet för 'otillfredsställande' status). Sammantaget tyder resultatet på att läckage av fosfor från sandmagasinet via grundvattnet påverkar Veukohsenoja negativt.

Länsstyrelsen har tidigare bedömt att risk för sänkt kemisk status avseende grundvattenförekomsten öst-sydöst om sandmagasinet WA30730409. Bolaget har utfört undersökningar för att hitta eventuellt läckage från sandmagasinet men inga undersökningar av vattenkvalitet tycks har utförts inom ovan nämnda grundvattenförekomsts avgränsningsområde. Det är en uppenbar brist.

I det underlag som bolaget hittills har redovisat finns såvitt länsstyrelsen har kunnat finna, ingenting som visar att hydrauliska kontakter mellan underliggande jordlager i sandmagasinet och isälvsedimenten i ovan nämnda grundvattenförekomst kan uteslutas. I praktiken går det därför inte att bedöma kemisk status enligt vattenförvaltningsförordningen i grundvattenförekomsten i nuläget. Det går inte heller att med tillräckligt hög tillförlitlighet bedöma om vattenkvaliteten i

grundvattenförekomsten har påverkats av verksamheten eller inte. De resultat som har presenterats av bolaget gällande grundvatten är en beskrivning av nuläget. Det finns ingen beskrivning av hur vattenkvaliteten kommer att förändras i grundvatten som följd av att ytterligare material pumpas ut på sandmagasinet som följd av de planerade dagbrotten. Även det anser länsstyrelsen är en uppenbar brist.

När det gäller risk för påverkan av dricksvattenuttag så har bolaget inventerat brunnar i området och konstaterat att det förutom den kommunala vattentäkten (med tillhörande grundvattenförekomst) finns ett antal enskilda vattentäkter som ligger inom influensområdet för grundvattenavsänkning. Vidare anger bolaget att inventeringen ska uppdateras samt att vattenkvalitetsdata från den kommunala vattentäkten ska insamlas inom ramen för kontrollprogrammet. I underlaget saknas dock förslag på åtgärder som ska vidtas i det fall möjligheterna att använda grundvatten till dricksvatten påverkas i området. Eventuell påverkan i detta avseende kan uppkomma allteftersom verksamheten byggs upp och kan medföra att vattentäkterna i området blir obrukbara.

Influensområdet i Muonioälven

Länstyrelsen har konstaterat att bolaget kompletterat ansökan med en rapport som beskriver en översiktlig kartering av bottensubstrat och vattenvegetation genom Bilaga 1.5. Karteringen är dock begränsad till den sträcka som påverkas av utsläpp under gruvans driftskede. Karteringen tycks ha genomförts genom att vada och använda vattenkikare vilket ger en indikation av förhållandena. Det finns dock inga slutsatser om arealer av olika habitat, vilket länsstyrelsen tidigare har efterfrågat. Det går således inte att beräkna eventuellt bortfall av reproduktionsområde för fisk eller fiskeavgift. Det är således oklart hur stor yta som bedöms vara lek/uppväxtområden. De fem lokaler som inventerats är enligt bilagan ca 20 m långa och ca 6–20 m breda. Bredden varierade beroende på vattendjup och strömningshastighet längs strandkanten.

Vidare bedömer länsstyrelsen att det saknas en beskrivning av den sträcka i Muonioälven som påverkas efter avslutad drift, när allt vatten från gruvområdet avvattnar via Kaunisjoki mot Muonioälven. Det är en brist.

Länstyrelsen bedömer att det på föreliggande underlag inte är möjligt att i tillräcklig utsträckning bedöma graden av påverkan på älvsträckor med hård botten och på litoralzonen som är viktiga miljöer för bottenlevande djur. Detta gäller inte minst för larvstadiet av grön flodtrollslända och andra insekter.

Torneälvens vattensystem, till vilket Muonioälven hör, är i dagsläget dessutom det viktigaste reproduktionsområdet för Östersjölax och ett viktigt vattendrag för havsvandrande öring.

Artförekomst i vattenmiljöer

Länstyrelsen bedömer även att det alltså saknas artlistor från naturvärdesinventeringar och provtagningar i vattendrag. Bolaget har genom bilaga H9 hänvisat till Bilaga H3 avseende bottenfauna och att det utöver landlevande ryggradslösa djur har bottenfauna provtagits i vattenmiljöer. För detta hänvisas till Sundelin (2019).” I bilaga H3 beskrivs vattenkemiska och biologiska förhållanden för sjöar och vattendrag i området. Länsstyrelsen har emellertid uppfattat att det inte finns några artlistor eller kommentarer om fynd av rödlistade arter, hotade arter, typiska arter i redovisningen. Bilaga H3 kan därmed inte användas som stöd vid bedömningen av eventuella risker för hotade vattenlevande arter.

Länstyrelsen konstaterar att det genom miljökonsekvens refereras till en rapport, Sweco, 2014 som uppges redovisa information om förekomst av groddjur och insekter. Länstyrelsen har emellertid inte kunnat finna denna bilaga.

Grön flodtrollslända

Länstyrelsen bedömer att det genom bolagets miljökonsekvensbeskrivning saknas underlag för att bedöma påverkan på habitat för grön flodtrollslända i Muonioälven.

Enligt Artportalen har grön flodtrollslända påträffats längs Muonioälven uppströms och nedströms Kaunisjokis mynning i närheten av Kolari (ca 25 km nedströms gruvverksamheten), fynds som har rapporterats till Artportalen 2014 och 2015. Både adulta exemplar samt larv/nymfer (larvskinn) har påträffats, vilket indikerar att arten reproducerar sig i Muonioälven i anslutning till Kaunisjoki. I artportalen finns även fynd av larv/nymf från Kalamaa vid Muonioälven beläget ca 10 km uppströms gruvans utsläppspunkt (det nämns inte av bolaget). Enligt länsstyrelsens bedömning är det därför inte osannolikt att arten förekommer i anslutning till gruvans påverkansområde i Muonioälven. Länstyrelsen uppfattar emellertid att bolaget har valt att inte inventera förekomst av grön flodtrollslända, vilket i så fall är en uppenbar brist. Länstyrelsen kan därför ej bedöma risken för arten utifrån befintligt underlag. Det framgår inga uppgifter om vilka skyddsåtgärder som bör komma i fråga för att undvika eller begränsa den sökta verksamhetens påverkan på flodtrollsländan.

Ytvattenmodellering och belastning på Muonioälven

Av bilaga A2.E i fråga om processvattensammansättning bedömer länsstyrelsen att det saknas en bedömning av risker för överskridanden av NO₃-N och NH₃-N. Enligt tabell 11 är storleksordningen på belastningen av NH₄-N så pass stor att det kan finnas risk för att NH₃-N-halten skulle kunna överskridas i SS39 nedströms gruvan.

Av bilaga A2.E framgår vidare att pH kan sjunka ner mot 4,3 vid SS39 i samband med vårfloden från det att Sahavaara är i drift och framåt. Enligt länsstyrelsens bedömning innebär det sannolikt betydande konsekvenser för faunan på den berörda sträckan. Det årliga pH-minimumet skulle således sjunka från pH 6,3 från år 2021 till pH 4,3 till år 2029. Länstyrelsen saknar även en beskrivning av belastning från suspenderade ämnen/turbiditet.

Av miljökonsekvensbeskrivningen framgår att det har genomförts modellering av halter i ytvatten, där scenariot inkluderar rening av vatten från Sahavaara. Länstyrelsen bedömer emellertid att det är oklart vilka halter av ämnen som inträder utan rening i Sahavaara (motsvarande worst case scenario, eller havererad rening). Det är en uppenbar brist. Det är även oklart vilka konsekvenser som kommer att uppstå vid utebliven rening. Det förefaller i övrigt vara fel i bilagehänvisning i miljökonsekvensbeskrivningen, första stycket s. 119 till tekniska beskrivningen. Turbiditet/Suspenderade ämnen beskrivs ej.

Miljö kvalitetsmål

Bolaget har genom miljökonsekvensbeskrivningen (s. 213, tabell 74) lämnat en beskrivning av den sökta verksamhetens inverkan på Sveriges miljö kvalitetsmål. Med hänsyn till vad länsstyrelsen har anfört i fråga om bolagets redovisningar av

Länsstyrelsen
Norrbotten

YTTRANDE

36
(36)

Datum
2021-07-02

Diarienummer
551-11512-19
25 21 116

masstransporter av försurande och förorenande ämnen, anser länsstyrelsen att slutsatserna i tabellen är felaktiga.

Länsstyrelsen bedömer att utsläppen av försurande ämnen kommer att öka. För vissa av de förorenande ämnena kommer dessutom transporten av ämnen att öka avsevärt (se avsnitt Påverkan på vatten under efterbehandlingsskedet), samt att det kan riskera bevarandestatusen för berörda habitat och arter. Länsstyrelsen bedömer att den sökta verksamheten försvårar möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö.

Länsstyrelsen bedömer även att miljö kvalitetsmålet ”Ett rikt växt och djurliv” försvåras att uppnås som en konsekvens av den sökta verksamheten. Länsstyrelsen anser att bolaget genom miljökonsekvensbeskrivningen inte har redovisat ett tillräckligt underlag för att möjliggöra en bedömning av vilka arter som förekommer i berörda vattenmiljöer.

De som deltagit i ärendet

I detta ärende har enhetschef Anna-Carin Ohlsson beslutat och miljöingenjör David Berggård varit föredragande. I ärendet har även deltagit Miljöanalysenheten och Naturmiljöenheten.